

Paard in het groen

***Inspiratieboek Paard en Landschap in het LOP-gebied
Ubbergen, Millingen a/d Rijn en Groesbeek***

In opdracht van:

via natura

Inhoudsopgave

1	Inleiding: paardenhouderijen en het landschap	6
2	Paardenhouders en de overheid	7
2.1	Wetten en regels	7
2.1.1	Bestemmingsplan en overig planologisch kader	7
2.1.2	Milieuwetgeving	7
2.1.3	Bouwverordening	8
2.1.4	Landschapsontwikkelingsplan	8
2.2	Ontwikkelingsgericht werken	8
2.3	Stimulering	8
3	Paardenhouderijen, elementen	10
4	Invulling per landschapstype	14
	Oeverwallenlandschap: fruit- en notenbomen	16
	Oeverwallenlandschap: heggen, (struweel)hagen en geleerde (gevlochten) heggen	18
	Oeverwallenlandschap: elzensingels	22
	Oeverwallenlandschap: kruidenstroken met bomen	24
	Oeverwallenlandschap: bomenrijen	26
	Stuwwalrand, de Beekse en Nijmeegse Meent: elzensingels	28
	Stuwwalrand, de Beekse en Nijmeegse Meent: bosjes	30
	't Circul van Ooij en Kom van Leuth: slootjes, natuurvriendelijke oevers en kleine dijkjes	32
	't Circul van Ooij en Kom van Leuth: knotwilgen en griendstroken	34
	De beboste hellingen: heggen	36
	De beboste hellingen: bosranden met mantel en zoom	38
	De beboste hellingen: bomen	40
	De hellingen van het bekken van Groesbeek: bomen	42
	Het bekken van Groesbeek, kring van lintbebouwingen: bomen en bomenrijen	44
	Het lage midden en de beekdalen van het bekken van Groesbeek: bomen en bomenrijen	46
	De hellingen, in het lage midden en de kring van lintbebouwingen: heggen, (struweel)hagen en gevlochten heggen	48

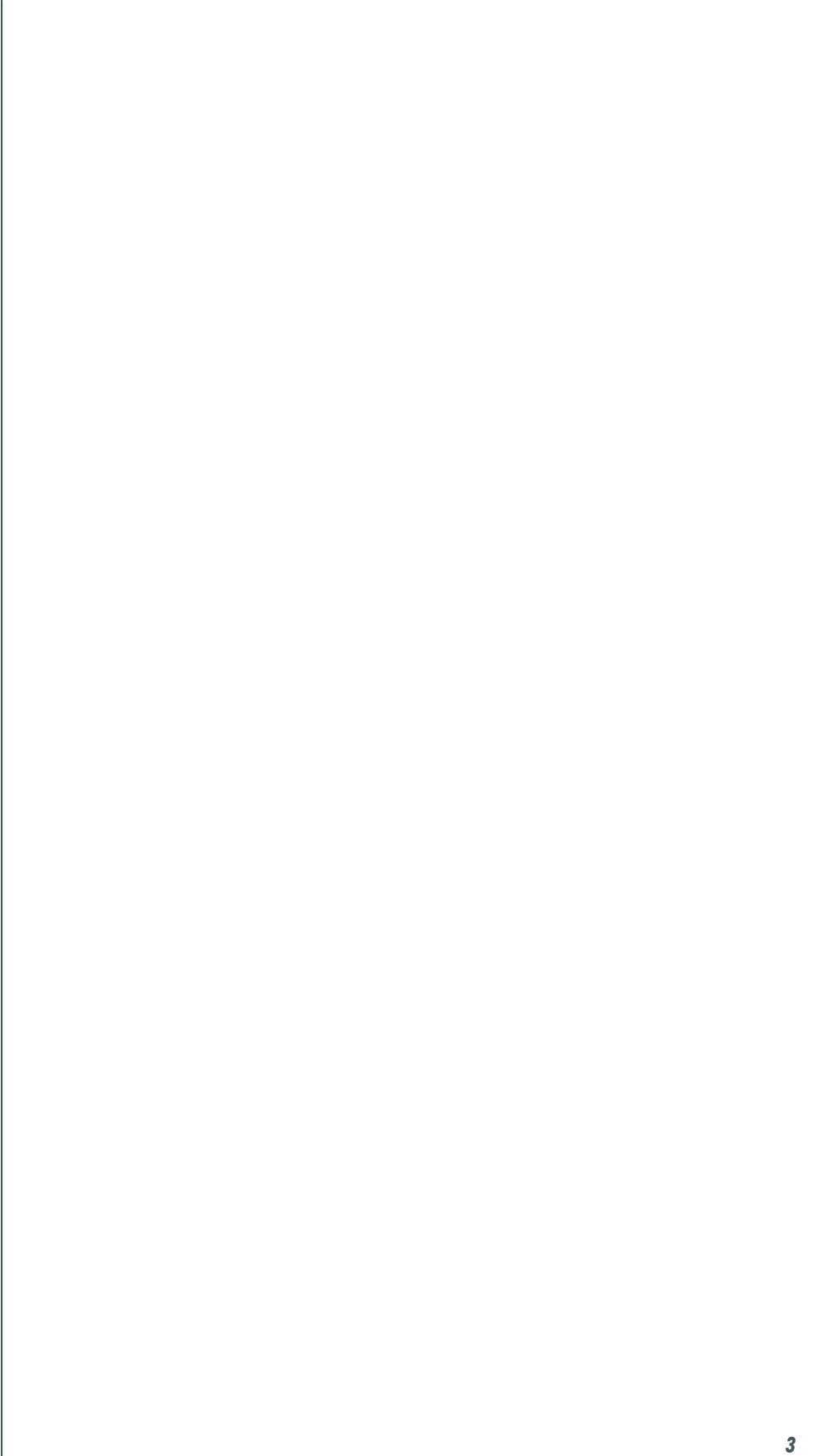
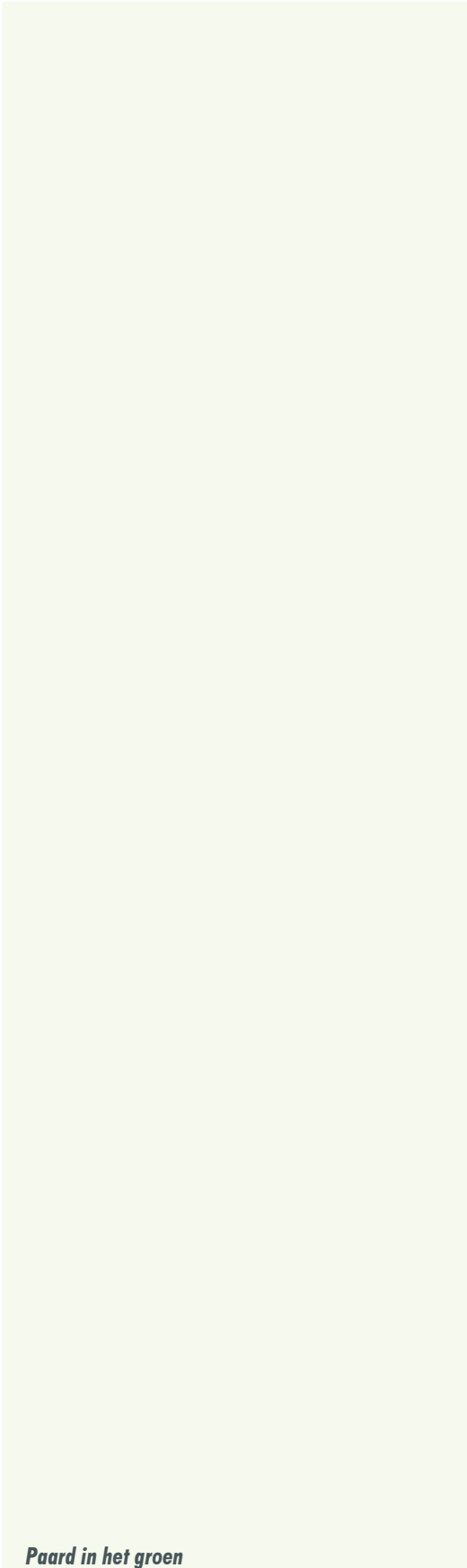
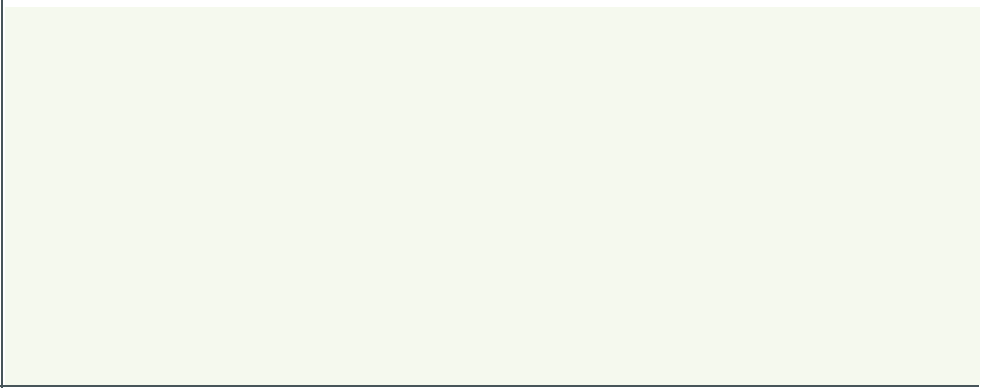
Buro Hemmen
adviseurs natuurbeheer en ecologie

Randwijkse Rijndijk 22, 6668 LM Randwijk
tel: 0488 420 204; fax: 0488 420 562
email: info@burohemmen.nl
www.burohemmen.nl

Bredeweg 2 • 6668 AR Randwijk •
tel 0488 49 11 49 • fax 0488 49 11 91
email: info@heggen.nu
www.heggen.nu

foto's : Heggen & Buro Hemmen

1 en 2. Ooijse Zoom en het Oude rivierdijkenlandschap
 -fruit- en notengaarden, p. 16
 -bomen en bomenrijen, p. 26
 -elzensingels, p. 22
 -heggen en hagen, p. 18
 -kruidenstroken, p. 24

4 en 7. Uiterwaarden
 -heggen en hagen, p. 18

9. Beekse en Nijmeegse Meent
 -heggen en hagen, p. 18
 -bosjes, p. 30
 -elzensingels, p. 28

5 en 6. Zeelandse Zoom en 't Zeeland
 -fruit- en notengaarden, p. 16
 -bomen en bomenrijen, p. 26
 -elzensingels, p. 22
 -heggen en hagen, p. 18
 -kruidenstroken, p. 24

3 en 8. Circul van Ooij en kom van Leuth
 -sloofjes en oevers, p. 32
 -knotwilgen en griendjes, p. 34

10. Beboste hellingen
 -heggen en hagen, p. 36
 -mantels en zomen, p. 38
 -vrijstaande bomen, p. 40

11 en 14. Open hellingen Groesbeek
 -heggen en hagen, p. 48
 -bomen (vista romana's), p. 42

12. Bekken van Groesbeek
 -heggen en hagen, p. 48
 -bomen, p. 46

13. Lintenkring Groesbeek
 -heggen en hagen, p. 48
 -bomen, p. 44

Leeswijzer

Deze *brochure op CD-rom* is geschreven voor paardenhouders in de gemeenten Ubbergen, Millingen a/d Rijn en Groesbeek. Dit gebied is één van de mooiste landschappen in Nederland. Het wordt geprezen om zijn fraaie landschappelijke samenhang van stuwwallen en rivieren, om zijn vergezichten en zijn bijzondere natuur.

Het is een gebied waar heel veel mensen van genieten, bijvoorbeeld fietsend, wandelend en paardrijdend.

Het is ook een gebied dat volop in beweging is, doordat mensen het land anders gaan gebruiken. Dat is goed, want het houdt het gebied levend en levendig. Maar het vereist ook zorgvuldigheid, omdat de samenhang in dat fraaie landschap anders verloren kan gaan.

Een goede manier om met het veranderende gebruik om te gaan, is: zorgen voor een goede landschappelijke inpassing. Dat kan met zorgvuldig bouwen, bij voorkeur op een streekeigen manier, zodat huizen en schuren harmonisch bij de omgeving passen. Dat kan ook met bomen, struiken, heggen en hagen. Of met slotjes en rietoevers, op plaatsen waar het landschap juist open moet blijven.

Niet alles moet overal: ieder deelgebied heeft zijn eigen beplantingsvormen en landschapselementen. In deze *brochure op CD-rom* is voor paardenhouders aangegeven hoe ze dat kunnen doen.

Er is een hoofdstuk over wetten en regels van gemeenten en andere overheden (hoofdstuk 2). Maar de overheid probeert ook juist goede dingen te stimuleren.

Er is ook een hoofdstuk over de verschillende onderdelen van een paardenhouderij, zoals stallen, weides, paardenbakken, etc. Daarin komen ook wat handreikingen voor om goed om te gaan met bebouwing en zaken als hekken en verlichting.

Het grootste stuk gaat echter over de verschillende inrichtingselementen waarmee je als paardenhouder het landschap mooier kunt maken. Ze zijn verschillend in verschillende deelgebieden. Die deelgebieden zijn hiernaast aangegeven op de kaart met daarbij *links* naar de stukjes die voor dat deelgebied van belang zijn.

Enkele raadgevingen:

- Neem bij herinrichting altijd vroegtijdig contact op met de gemeente:
 - Zij denken graag met u mee,
 - ze komen wellicht op onvoorziene oplossingen,
 - ze kennen stimuleringsmaatregelen en
 - het voorkomt veel vertraging in de eindfase van het plan of problemen achteraf.
- Laat u bij het opstellen van een beplantingsplan adviseren door professionals van bijvoorbeeld de Ploegdriever of St. Landschapsbeheer Gelderland. Zij voorkomen teleurstellingen, ze kennen stimuleringsregelingen en brengen vaak meer op dan ze kosten.
- Sluit aan op het omringende landschap en gebruik bij aanplant plantmateriaal van lokale herkomst, dat is aangepast aan onze bodem, klimaat en plantenziektes.

Het belangrijkste is dat u als paardenhouder met uw hobby of bedrijf het landschap verlevendigt en versterkt. U maakt er deel van uit, en u maakt daarmee het landschap. Maakt u er wat moois van!

1

Inleiding: paardenhouderijen en het landschap

Vooral in de nabijheid van steden is er een nog steeds toenemende tendens naar omzetting van boerderijen en agrarisch gebruikt land naar paardenhouderijen met vooral een recreatieve functie.

Daardoor verandert ook het landschap. Dat uit zich in het uiterlijk van o.a.:

- hekken
- paardenbakken
- lichtmasten
- stallen.

Deze publicatie wil een handreiking bieden aan paardenhouders om te komen tot een mooie inpassing van paardenhouderijen en particuliere paardenvoorzieningen in het landschap. Dat is immers een hoog gewaardeerd stuk erfgoed en de basis voor recreatie en daarop gerichte ondernemingen: een “kip met gouden eieren”.

Voor een deel van de voorzieningen zijn er regels: bestemmingsplannen, bouwverordening/bouwbesluit, milieuwetgeving, natuurwetgeving. Hier is een beknopt overzicht gegeven van die regelgeving en hoe daarmee omgegaan kan worden.

Voor minder ingrijpende voorzieningen, zoals lage erf- en perceelscheidingen, zijn vaak geen regels. Hiervoor zijn wel stimulerende maatregelen mogelijk. Dit is het belangrijkste deel van deze publicatie: hoe kun je een paardenhouderij zo inrichten dat ook het landschap er mooier van wordt.

Belangrijkste aanbevelingen:

- kijk naar het gehele bedrijf of terrein én naar de omgeving
- denk mee met elkaar: hoe kunnen we de doelen van de paardenhouder realiseren én tegelijkertijd het landschap mooier maken.

2

Paardenhouders en de overheid

2.1 Wetten en regels

De gemeentelijke regels verschillen per gemeente en veranderen soms ook. Neem altijd vroegtijdig contact op met de gemeente:

- Zij denken graag met u mee,
- ze komen wellicht op onvoorziene oplossingen,
- ze kennen stimuleringsmaatregelen en
- het voorkomt veel vertraging in de eindfase van het plan of problemen achteraf.

2.1.1 Bestemmingsplan en overig planologisch kader

Met het bestemmingsplan krijgt u te maken wanneer

- u wilt gaan bouwen, maar ook wanneer
- u voorzieningen wilt aanleggen, zoals lichtmasten, afrasteringen en hekken hoger dan 1,00 m
- u grondwerk wilt uitvoeren, die bijvoorbeeld archeologische waarden kan verstoren. Voorbeelden zijn: aanleg van een poel, een sloot, aanleg van drainage of het planten van (grote) bomen.
- u de bestemming van een perceel of gebouw wilt veranderen, bijvoorbeeld van “agrarisch” naar “wonen” of “recreatiebedrijf”.

Zie ook de bijlage Beleidskader Paarden in de gemeente Ubbergen. De regels in de verschillende gemeenten verschillen echter.

2.1.2 Milieuwetgeving

Of een paardenhouderij onder de regels voor de milieuvergunning nodig heeft, is niet geheel duidelijk. Er is een hele reeks criteria die daarbij een rol spelen. Grofweg kan echter wel gezegd worden dat bij het houden van ca. 5 paarden een grens ligt.

Informatie hierover is te vinden op de informatiesite van VROM:

<http://www.infomil.nl/asp/get.aspx?xdl=/views/infomil/xdl/page&ItmIdt=28687&SitIdt=111&VarIdt=82>.

Mestwetgeving

Een paardenhouder valt sinds 1 januari 2006 onder de mestwetgeving, ook al heeft hij enkel een pony als hobby.

Dat is niet zo erg, want u hoeft pas een mestboekhouding bij te houden als u meer dan 350 kg stikstof produceert of meer dan 3 ha landbouwgrond heeft. In de praktijk hoeft u geen mestboekhouding bij te houden als u minder dan 7 paarden of minder dan 17 kleine pony's, zoals Shetlanders hebt.

Een bedrijfsmatige paardenhouder moet zijn bedrijf registreren en opgeven hoeveel grond hij in gebruik heeft, het gemiddeld aantal paarden op het bedrijf en de hoeveelheid mest die is afgevoerd.

2.1.3 Bouwverordening

Bijna alle bouwactiviteiten vallen onder de bouwverordening, ook bijvoorbeeld het aanleggen van een hek, hoger dan 1,00 m voor een perceelscheiding of een paardenbak. Ook lichtmasten vallen eronder. En uiteraard gebouwen, al zijn kleine gebouwen van minder dan $x \text{ m}^2$ bij een huis of ander bestaand bouwblok onder voorwaarden vergunningsvrij of alleen meldingsplichtig.

2.1.4 Landschapsontwikkelingsplan

Het landschapsontwikkelingsplan geeft geen harde regels. Het is vooral een stuk waarin het beleid is neergelegd en waarin maatregelen voor het landschap worden gestimuleerd. Het is in deze brochure uitgewerkt, speciaal voor paardenhouders.

2.2 Ontwikkelingsgericht werken

Tot voor kort was de overheid vooral bezig met het uitvaardigen en handhaven van regels en wetten. Natuurlijk waren er wel subsidieregelingen, die gewenste maatschappelijke ontwikkelingen moesten stimuleren, maar ook die waren omgeven met regels. Ambtenaren waren vooral bezig met het toetsen van wensen van burgers aan de regels.

In de huidige tijd verschuift dit steeds meer naar het denken in “doelen”. Ook een gemeente heeft doelstellingen. En ambtenaren worden geacht die doelstellingen dichterbij te brengen. Dat moet door samen met burgers en “marktpartijen” een creatief proces in te gaan waar - als het goed is - alle partijen beter van worden.

In de praktijk gaat het om een tussenvorm tussen beide uitersten. Natuurlijk moet de gemeente ook in zo'n creatief proces wel binnen de grenzen blijven van wetten en regels. Anderzijds zal ook een toetsende ambtenaar makkelijker werken als van beide kanten wordt meegedacht.

In dit spanningsveld is er enige speelruimte voor beïnvloeding over en weer. Een goed en aansprekend plan wordt gemakkelijker goedgekeurd dan een plan dat weliswaar aan de minimumeisen van de regeltjes voldoet, maar waar niemand warm voor loopt.

2.3 Stimulering

In het voorgaande kwam subsidiëring al even om de hoek als manier om gewenst beleid te realiseren.

In dit kader is het landschapsfonds Via Natura een nieuwe loot aan die stam. Dit fonds is gevuld met overheidsgeld en met geld uit particuliere bronnen. Het sluit met grondeigenaren of -beheerders contracten af voor de realisering en instandhouding van “groene” landschapselementen. Daarbij kunnen ook wandelpaden en cultuurhistorische elementen worden ondersteund.

Via Natura wil zoveel mogelijk de regels van traditionele subsidieregelingen vermijden en een zakelijke overeenkomst aangaan, waarin uitgangspunt is dat beide partners hun verplichtingen nakomen.

Omdat Via Natura een onafhankelijke rechtspersoon is, kan zij daarin slagvaardig allerlei zogenaamde “groene en blauwe” diensten laten vervullen voor de samenleving. Zie ook www.vianatura.nl.

Via Natura is gericht op het realiseren van een mooi, boeiend en toegankelijk landschap. Zij ziet grondeigenaars, dus ook paardenhouders, daarbij als partners. Die kunnen bijdragen aan dit landschap door (tegen betaling) grond ter beschikking te stellen voor groene landschapselementen, zoals bomen en hagen, wandelpaden, en andere bijzondere elementen in het landschap, mits die passen in de doelstellingen van het landschapsontwikkelingsplan.

3

Paardenhouderijen, elementen

Een paardenhouderij bestaat meestal uit meerdere elementen.

In zijn meest eenvoudige vorm is het een wei, met daaromheen een afscheiding naar de omgeving. In de meeste gevallen is er ook sprake van één of meerdere stallen en andere gebouwen, van een paardenbak voor de training en van lichtmasten, zodat ook 's avonds gereden kan worden.

Bij de grotere paardenhouderijen komt hier vaak nog een mestopslag bij. Als er sprake is van meer dan privégebruik, dan zijn er ook vaak parkeerplaatsen en stallingen van trailers etc.

Deze elementen zijn vaak gegroepeerd bij een bestaand woonhuis of (voormalige) boerderij, die al een bepaalde bouwstijl en landschappelijke uitstraling heeft. Groene elementen zoals bomen en boomgroepen, heggen, hagen, enzovoorts hebben daarin een cruciale rol.

Inrichtingsplan

Het is van groot belang dat bij het opzetten van een paardenhouderij alle elementen goed doordacht op de beschikbare ruimte worden geplaatst. Dat geldt voor het landschap, maar minstens evenzeer voor de paardenhouder zelf, die meestal een efficiënt ingericht terrein wil combineren met een prettige uitstraling. Ook kan het nuttig zijn mogelijkheden voor groei of andere ontwikkelingen zo goed mogelijk open te houden. Een verkeerd geplaatste stal kan erg onhandig zijn en jarenlang ontwikkelingen blokkeren. Ook kan het het aanzien van het terrein jarenlang schaden.

Het is daarom nuttig bij de inrichting een goed ontwerp te maken of te laten maken. Zeker wanneer dit moet worden getoetst door de gemeente aan planologische, milieutechnische, bouwkundige en welstandseisen is dit een ingewikkelde opgave. Deze toetsing kan tot veel vertraging leiden. Het kan bij een goed doordacht ontwerp met oog voor de omgeving ook tot enthousiasme en meedenken leiden en zo een efficiënt inrichtingsproces in gang zetten.

Een slim inrichtingsplan kan daarnaast mogelijkheden bieden tot fondswerving voor bijvoorbeeld de groene inrichting van het buitengebied. De gemeenten hebben een eigen subsidieregeling voor landschappelijke beplanting, die tot 75% van de kosten vergoedt, inclusief arbeidskosten, die ook in eigen beheer mogen worden uitgevoerd. Ook het landschapsfonds Via Natura is voor het realiseren van landschapsdoelen in het leven geroepen. Buiten de bestaande bouwblokken of huispercelen kan Via Natura het beheer van landschappelijke beplantingen en paden financieren, mits dit binnen haar doelen past.

Wei en afgrenzing

In principe is er voor een paardenwei niet per sé een andere afgrenzing nodig dan voor rundvee. Het veelgebruikte puntdraad kan echter lelijke verwondingen veroorzaken bij paarden die het niet zien en er doorheen willen lopen. Mede daarom geven veel paardenhouders de voorkeur aan schrikdraad, schriklint of houten hekken. Omdat de paarden bij vluchtgedrag goed moeten kunnen zien waar de afscheiding is, zijn dit vaak nogal opvallende afrasteringen. In veel gevallen kan het ook anders. Een (niet te smalle) sloot is zeer effectief in natte en open gebieden. Een natuurvriendelijke oever is dan een rijk bezit. Dit vergroot de waterberging, zodat er

minder wateroverlast is, het maakt veel dierenleven mogelijk (vissen, kikkers, salamanders, maar ook libellen en vlinders) en geeft levensmogelijkheden aan allerlei oeverplanten, zoals gele lissen, zwanenbloem, etc.

In meer besloten landschappen zijn heggen en hagen effectief. Dat geldt zeker voor de gevlochten heggen, die in grote delen van Europa dé perceelscheidingen vormden tussen weidegronden en ander terrein. Pas met de komst van het puntdraad of prikkeldraad in het begin van de twintigste eeuw verdween de noodzaak van deze heggen.

Natuurlijk kan het de eerste jaren na aanplant, en wellicht ook voor de zekerheid daarna, nuttig zijn om er (glad) schrikdraad langs te zetten. De combinatie geeft een degelijke, maar ook fraaie afscheiding. Daarnaast biedt de heg nog andere voordelen: er kunnen vogels in nestelen en kleine dieren, zoals egels, langs trekken. Ook groeien er vaak andere planten onder de heg dan in de wei ernaast. Zo vergroot de heg de verscheidenheid in de natuur. Hij kan verder, afhankelijk van de geplante soorten (bijv. wilde roos), prachtig bloeien en brengt verder weer structuur en historie in het landschap.

Er zijn ook enkele nadelen: het kost een beetje ruimte (ca. 2 m breed voor een smalle heg of een smalle natuurvriendelijke oever) en wat onderhoud.

Afscheidingen hoger dan 1 m zijn vergunningplichtig!

Paardenbak

De paardenbak is een afgescheiden grondgedeelte dat intensief wordt gebruikt voor de training van de paarden. Meestal bestaat de bodem er daarom uit zand. Ook hier zijn afscheidingen van de omgeving noodzakelijk. Omdat die afscheidingen wat hoger moeten zijn (door het intensievere gebruik) valt een paardenbak nog meer op in het landschap. Ook hier kunnen heggen een prachtige inpassing vormen van de paardenbak.

Andere manieren om de paardenbak wat meer in te passen in het landschap zijn het inpassen in bijvoorbeeld een hoogstamboomgaard of het plaatsen van notenbomen. Een paardenbak omsluiten met sloten of natuurvriendelijke oevers is wat problematischer. Het paard (en de ruiter) ervaren dit minder als een harde grens, waardoor de oever snel vertrapt zal raken.

Verlichting

Verlichting wordt door veel paardenhouders als een noodzakelijk onderdeel van met name de paardenbak gezien. In het winterseizoen en najaar zal het voor veel mensen haast noodzakelijk zijn om enige verlichting te hebben om hun sport te kunnen uitoefenen. Vooral buitenbakken dienen dan enigszins verlicht te worden.

Overdadige verlichting wordt daarentegen steeds minder gewaardeerd in het buitengebied. Rust, stilte en ook duisternis zijn steeds meer verdwijnende waarden. De verstedelijking van het platteland maakt dat bijvoorbeeld een opkomende maan en verschijnende sterren nauwelijks meer zichtbaar zijn. Wie ziet er nog de Melkweg 's avonds?

Het is daarom zaak spaarzaam om te gaan met verlichting. Dat kan in de sterkte van de lampen, maar het kan nog beter door de verlichting alleen aan te doen als hij ook echt gebruikt wordt. Dat spaart bovendien energie.

Verder zijn er allerlei manieren om de verlichting zo te richten dat deze wel de paardenbak (of delen van het erf) belicht, maar zo min mogelijk naar de verdere omgeving uitstraalt. Het gaat dan om (van binnen reflecterende) kappen, die zorgen dat er zo veel mogelijk licht valt op de plaatsen die verlicht moeten worden, maar niet tot ver in de omgeving uitstraalt.

Lichtmasten zijn vergunningplichtig!

Er zijn in dit verband systemen op basis van energiezuinige led-lampen, bijvoorbeeld in de vorm van lichtsnoeren, die aan de omheining gemaakt kunnen worden en een zacht licht uitstralen. Zeker als de paardenbak is omgeven door een heg, zal er zo nauwelijks licht naar buiten stralen. Belangrijk voordeel is dat ook de omheining zo goed gemarkeerd is voor paard en ruiter.

Ook bij daglicht kunnen hoge lichtmasten veelal ontsierend werken en het plattlandsgevoel omzetten naar een stedelijke uitstraling. Plaats lampen daarom niet op hoge palen, maar zorg wel dat ze niet uitstralen in de omgeving.

Stallen, woonhuis en andere gebouwen

Wie wil gaan bouwen krijgt veelal te maken met de bouwverordening en de Welstandsnota, waarbij ook meer en meer naar de omgeving wordt gekeken.

Verandering van bebouwing in het buitengebied is maatwerk en beoordeling ervan bovendien subjectief. Het is dan ook niet eenvoudig richtlijnen te geven voor bebouwing in het buitengebied. Zeker de oudere cultuurlandschappen zijn veelal veel ouder dan de meeste gebouwen, zodat er al vele malen vernieuwing van bebouwing is opgetreden en er mede daardoor een vrij grote diversiteit is ontstaan. Alleen in relatief jonge ontginningen is vaak nog wel een redelijk uniforme bouwstijl uit de tijd van de ontginning te onderscheiden. Een voorbeeld is Klein Amerika bij Groesbeek, waar de eenvoudige ontginningsbouw (één rechthoekige verdieping onder een met pannen gedekt schilddak) veelal nog op redelijk veel plaatsen te herkennen is.

Landschapsdoelen voor bebouwing zijn:

- een “mooi” landschap
- herkenbaar houden van het landschap met een streekeigen identiteit.

Omdat “mooi” wel heel erg subjectief is, zullen we vooral proberen om de “herkenbaarheid” en de “streekeigen identiteit” hier uit te werken. Toch is ook dat niet eenvoudig. In de praktijk blijkt het vooral het samenspel te zijn van landschapselementen, bebouwing, wegen, bomen, in een bepaalde schikking ten opzichte van elkaar die we ervaren als streekeigen.

In feite kunnen we vooral een aantal ideeën geven die bij de beoordeling een rol kunnen spelen, een aantal hulpmiddelen en een aantal criteria voor “niet-streekeigen” bebouwing.

1 Welke traditionele bebouwing is er in het omgevende landschap?

In het Landschapsontwikkelingsplan is onderscheid gemaakt in diverse landschapseenheden.

Om dit onderscheid landschappelijk vast te houden is het van groot belang om in de bouwstijl de kenmerken van het deelgebied vast te houden. Zoek referentiebeelden in de directe omgeving, in elk geval in hetzelfde landschapstype als waar het gebouw komt te staan (zie het kaartje bij hoofdstuk 4).

Nieuwe bebouwing zal in zijn uiterlijk altijd afwijken van de uitstraling van oude gebouwen. Bakstenen verkleuren in de tijd, blinkend metaal wordt dof, het erf wordt ingericht en - meestal het ingrijpendst - begroeiing komt tot wasdom en neemt het gebouw (als het goed is) op in het landschap.

2 In hoeverre zijn er streekeigen kenmerken in het gebouw?

De eerste vraag die daarbij te beantwoorden is, is “Wat maakt een gebouw streekeigen”? Dit is niet eenvoudig te beantwoorden. In het rivierengebied zijn er

Klassieke "boerderette"

Professioneel tuinbeheer maakt snel een steriele indruk en biedt weinig ruimte voor ecologische waarden

traditioneel T-boerderijen en hallenhuisboerderijen. Deze werden gebouwd tot ca. 1880. Die werden met riet gedekt, dat ruim voorhanden was.

3 In hoeverre is de nieuwe bebouwing juist niet kenmerkend voor de streek?
Zijn er stijlkenmerken die verwijzen naar een andere streek in Nederland?

4 Zijn er stijlkenmerken die iets proberen na te bootsen, maar dat juist heel stereotiep doen?

Omdat er al veel welstandscommissies hebben geprobeerd meer algemene regels op te stellen voor bebouwing, zien we dat bouwondernemingen daarop inspelen door standaard boerderij-achtige huizen aan te bieden. Deze catalogusbouw wordt wel aangeduid als *boerderettes*. Ze dragen niet bij aan een streekeigen bouwstijl, omdat overal in Nederland dezelfde huizen verschijnen en ze daardoor juist de nadruk leggen op de misplaatste en clichématige nabootsing en dus juist niet op een streekeigen karakter. Op dezelfde manier zien we ook in heel Nederland schuurtjes en stallen van groene damwandplaten: goedkoop, maar zonder karakter. Hout heeft dan doorgaans een veel vriendelijkere uitstraling.

Erfinrichting

Zoek ook hier naar voorbeelden in de omgeving.

Negatieve elementen: grote hekken, poorten, paardenbakken met lantaarnpalen en opzichtige witte hekken, carports, reclameborden, coniferenbeplantingen, overmatige verhardingen, etc.

Positieve elementen: beplanting met streekeigen soorten. Het waarschijnlijk meest effectieve middel om bebouwing in een streekeigen aanzien te geven, is deze op een goede manier in te passen in het omringende landschap met beplanting. Zelfs zeer detonerende gebouwen krijgen een veel vriendelijker uitstraling als ze in het groen staan. Het gaat er nog niet eens om ze te camoufleren: huizen en daken die zichtbaar zijn tussen het groen geven het cultuurlandschap juist iets vriendelijks.

Dit heeft één overheersend nadeel: het kost veel tijd. Gebouwen groeien vele malen sneller dan bomen.

Niet te glad en strak beheer: het oude cultuurlandschap kenmerkt zich door een tamelijk informele sfeer: het is overal anders en het is niet recht, strak en aangeharkt. Dat geeft het landschap zijn vriendelijke gemoedelijkheid, die zo hoog gewaardeerd wordt. Ook die sfeer heeft vaak tijd nodig om tot rijping te komen.

Voordeel van een niet te glad beheer is dat het veel meer ecologische waarden oplevert, voor insecten, vogels en planten. Zo blijken zwaluwen praktisch alleen te nestelen op boerderijen waar vee is, blijken steenuilen voor te komen in oude, weinig gebruikte schuurtjes en holle bomen en zijn dagvlinders gebonden aan kleinschalige landschappen met veel overgangen tussen bossen, struiken, zomen en graslanden. Sommige soorten vlinders hebben bijvoorbeeld brandnetels nodig voor hun rupsen.

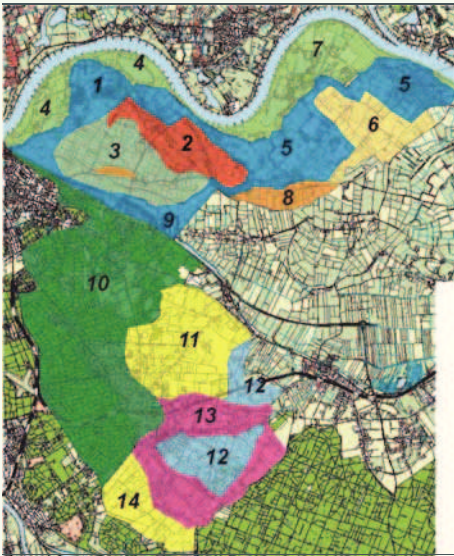
Omgeving

Sluit bij de inrichting van het terrein aan op de omgeving. Is er al een bomensingel, zet hem voort. Komen in de omgeving drinkpoelen voor, maak er één aan de rand van een weiland (maar vraag dan wel een vergunning aan).

Kijk ook naar dingen die verwijzen naar de geschiedenis of de cultuurhistorie van het gebied: kleiputten, kapelletjes, oorlogsherinneringen, oude paden en houtwallen, etc. Opknop wordt vaak gestimuleerd door de overheid.

4

Invulling per landschapstype

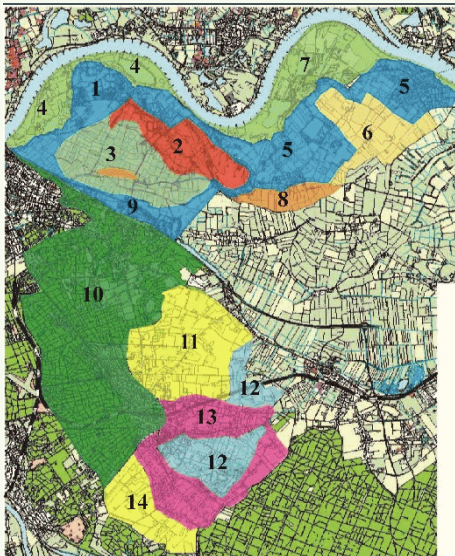
In het onderstaande zal van een aantal “groene” elementen een beschrijving worden gegeven op basis van hun bruikbaarheid voor verschillende onderdelen van de paardenhouderij.

Deze zijn hier in principe ingedeeld in de twee hoofdlandschappen: het rivierengebied van de Ooijpolder (deelgebied 1, 2, 3, 4 en 9) en de Duffelt (deelgebied 5 t/m 8) en anderzijds het heuvelland van de stuwwallen (deelgebied 10, 11 en 14) met daarin het Bekken van Groesbeek (deelgebied 12 en 13). Waar nodig zijn deze verder gedifferentieerd.

Ooijpolder-Duffelt

Oeverwallenlandschap: fruit- en notenbomen

Het oeverwallenlandschap wordt gevormd door de Ooijse en Duffeltse zoom (deelgebieden 1 en 5), het oude rivierdijklandschap (deelgebied 2) en het landbouwgebied 't Zeeland (6). Het is een vruchtbaar en hoger gelegen gebied. Het gebied wordt noordwaarts begrensd door de uiterwaarden en aan de zuidkant door de komgronden rond Persingen en die bij Leuth en in de Duitse Düffel. In dit verband kan ook het rivierduin van Persingen (bruin in deelgebied 3) hierbij gerekend worden.

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen en zon
- mooie inpassing in het landschap van zowel weiden als paardenvoorziening op het erf
- een natuurlijke omgeving maken
- de productie van fruit

Oude pruimen- en notenbomen kunnen zonder voorzieningen in een wei, mits die niet te intensief wordt gebruikt

Zeelandse zoom

zoomgaarden

- * pad langs rij fruitbomen
- * pad langs rij fruitbomen tussen 2 lage hagen
- * pad langs dubbele rij fruitbomen tussen 2 lage hagen
- * pad langs driedubbele rij fruitbomen tussen 2 lage hagen

Het kwartet van landschapselementen: zoomgaarden

Perenlaantje (links) als oprijlaan

... uitgerasterde jonge fruitboom (voorgond)

Zoomgaarden zijn het middel om op de oeverwallen van de Duffelt en de Ooijpolder een streekeigen gezicht te geven.

Plaats:

- Fruit- en notenbomen horen thuis in dit deel van het landschap. De bomen kunnen als boomgaard gehouden worden of in rijen rond de weiden die grenzen aan het boerenerf. Door een boomgaard kunnen opstallen en grotere faciliteiten op en rond het erf, zoals ruwvoeropslag, een paardenbak of stapmolen, beter ingepast worden.
- Paarden in een boomgaard is een prachtig gezicht, maar in de meeste gevallen pakt het voor de boomgaard slecht uit. Slechts onder bepaalde omstandigheden is deze combinatie aan te raden.

oeverwallen Ooij

Ooijhagen en knotstoelen

- * pad tussen lage meidoornhagen
- * pad tussen 2 gelegde hagen
- * pad langs rij fruitbomen
- * knotwilgen in lage delen

Het kwartet van landschapselementen: ooijhagen

Geschikte soorten:

- Hoogstamfruitbomen (appels, peren, pruimen, kersen) en walnoten.

Aanleg:

- In een hoogstamboomgaard staan bomen afhankelijk van soort en ras 8-10 meter uit elkaar wat overeenkomt met de doorsnede van de kronen van de volgroeide bomen. Goede voorlichting bij de keuze van de fruitbomen en de keuze van soorten en rassen is belangrijk. Hoogstamfruitbomen kunnen lang mee gaan. Een goede aanplant voorkomt veel teleurstelling. Een groot plantgat, toevoeging van compost of boomaarde waar nodig, gebruik van 2 boompalen en directe bescherming tegen vraat van wild en vee horen bij een goede start.
- Voor de ontwikkeling van mooie fruitbomen is het daarnaast van belang dat ze de eerste jaren door ervaren personen in de juiste vorm gesnoeid worden.
- Een boomgaard of een rij fruitbomen kan mooi gecombineerd worden met een lage meidoornheg. In het eerste geval wordt de heg als afscheiding rond de boomgaard geplaatst. In het tweede geval komen de fruitbomen in de heg te staan, wat uit oogpunt van fruitproductie overigens lastiger is.

Jonge hoogstamboomgaard met meidoornheg

Beheer:

- Het belangrijkste is het voorkómen van vraat.
- Beweiding van een boomgaard met grote paarden is vaak moeilijk. Om onherstelbare beschadiging van de bomen en verdichting van de bodem te voorkomen, wordt aangeraden:
 1. Alleen zomerbeweiding toe te passen
 2. De fruitbomen in rijen te plaatsen en deze rijen uit te rasteren (7-8 meter brede strook). Bij het individueel uitrasteren van bomen dienen deze ruim (4 x 4 meter) uitgerasterd te worden. Voor oude fruitboomgaarden is dit niet nodig als de paarden alleen 's zomers met voldoende gras in de boomgaard toegelaten worden en de bomen goed gesnoeid zijn. Bij beweiding met ponies kan het uitrasteren iets minder rigoureuus, maar niet minder serieus.

Deze beperkingen gelden natuurlijk niet als fruitbomen rondom de weiden worden geplaatst. Ook hier geldt dat de paarden niet bij de gesteltakken van de bomen mogen komen.

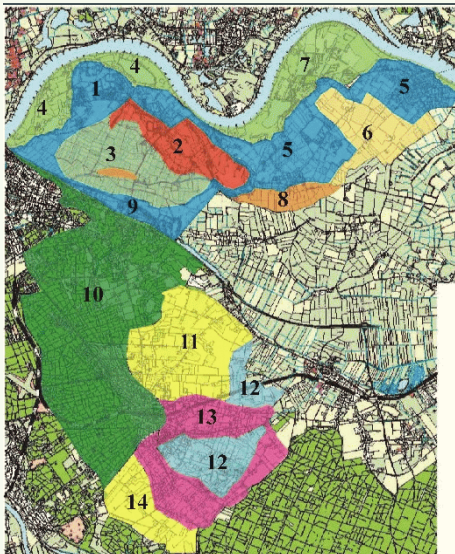
Ooijpolder-Duffelt

Oeverwallenlandschap: heggen, (struweel)hagen en gelegde (gevlochten) heggen

Heggen zijn in het gehele gebied met uitzondering van de kommen (deelgebieden 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9) breed inzetbaar. Ook waar in de uiterwaarden restanten cultuurlandschap en (particuliere) bewoning aanwezig zijn, kan dit versterkt worden met heggen en hagen.

Doelen:

- beschutting van paarden tegen wind, regen en zon
- perceelscheiding of begrenzing paardenbak
- fraaie en gebiedseigen uitstraling, inpassing in het landschap
- natuur (vogels, vlinders, kleine dieren)

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Sleedoornstruweel, vaak gemengd met andere soorten, ook veel in de Duitse Düffel

Hondsroos geeft fraaie bloei en bottels in de doornen roosingels

Plaats:

- Langs kavelgrenzen (overleggen met buren, anders voldoende afstand (ca. 1 m bij een geschoren heg, 2 m bij een uitgroeijende haag) jonge boompjes en niet-stekelige struiken beschermen, bij intensieve beweiding stekelige struiken ook, langs greppels, sloten, paden en wegen
- Om een paardenbak: ca. 1,20 m hoog of hoger
- Bij bebouwing: als heg of haag
- rond opslagruimten

De soortenrijke struikenhaag zorgt voor veel variatie in de bloeiperiode en in het najaar/winter met de veelkleurige bessen en bottels. Een prachtige beplanting die veel insecten en vogels aantrekt.

Geschikte soorten:

Speciaal aanbevolen: meidoorn, beuk, evt. menging met andere soorten, zoals sleedoorn, hondsroos, gelderse roos, kornoelje, hulst, hazelaar, kardinaalsmuts, wegedoorn, etc. in lage aantallen, niet meer dan 20%. Vlier is ongeschikt: hij groeit te hard en vormt geen mooie heg. De meeste soorten zijn enigszins schaduwbestendig; meidoorn is een flinke groeier en moet in een geschoren heg vaak 2 x per seizoen geknipt worden. Beuk kan met 1 x per jaar volstaan en behoudt 's winters een deel van zijn blad.

oeverwallen Ooij

Ooijhagen en knotstoelen

- * pad tussen lage meidoornhagen
- * pad tussen 2 gelegde hagen
- * pad langs rij fruitbomen
- * knotwilgen in lage delen

Het kwartet van landschapselementen uit het landschapswikkelingsplan: ooijhagen

Er kan een combinatie worden gemaakt met opgaande of knobomen met daartussen struiken. De struiken kunnen aaneengesloten als heg of minder gesloten worden aangeplant.

Geschikte bomen zijn wilg, es en eik die zowel als opgaande maar ook als knobomen beheerd kunnen worden. Met knobomen krijgt de struiklaag meer kans zich te ontwikkelen. De grote verscheidenheid aan struiken (bloemen, vruchten, bladvorm en -kleur) komt het meest tot zijn recht als de struiken minimaal aan één zijde een aantal jaren vrij kunnen uitgroeien.

Gelderse roos bij de Zeelandsche Hof

Aanleg:

- Bij aanplant rekening houden met eventueel aanwezige oude beplantingspatronen.
- Goede aanleg is van groot belang voor de ontwikkeling van de heg: grondbewerking, goed plantmateriaal en zorgvuldig planten. Vooral voor meidoorn is het van belang om struikjes van autochtone herkomst te gebruiken (firma Bronnen). Dit verkleint de kans op uitbraak van de ziekte bacterievuur.
- Voor alle soorten heggen is 4 struiken/meter een goed maat. Men kan ook besluiten een dubbele verspringende rij (20-40 cm ruimte tussen de rijen) aan te planten. Gebruik dan in totaal 5 struiken/meter. Voor een meer open verband hier en daar struiken planten en daarbij 2 struiken/meter gebruiken.
- Plant in gemengde beplantingen bij voorkeur geen groepjes van dezelfde soort, maar steeds individueel gemengd.
- Zorg bij aanplant voor ruime plantgaten en houd de wortels van de jonge planten tijdens de werkzaamheden beschermd tegen uitdroging door zon en wind.
- Verwijder geen oude heg om er een nieuwe voor in de plaats te zetten want oude heggen zijn vaak mooi gevormd en natuurrijk. Beter is ze op te knappen en aan te laten sluiten bij de nieuw aan te leggen heggen.
- Bomen: Ruim plantgat. Gebruik boompalen wordt aangeraden. Onderlinge afstand 10 - 20 meter. Plaats de bomen minimaal 1 meter buiten het raster om te voorkomen dat bast of takken door de paarden beschadigd worden.

Beheer

Het onderhoud en beheer van heggen hangt van het type af:

Lage heg:

- tweemaal per jaar (eind mei, eind september) driezijdig (zijanten + top) snoeien
- zorg voor voldoende ruime afmetingen: minimaal 1 meter breed en 1,2 meter hoog. Als het nuttig is in verband met zicht of beschutting kan de heg ook hoger gesnoeid worden
- snoeiafval, ook rond weilanden, afvoeren om verruiging en bij stekelige struiken hinder en schade (lekke banden) te voorkomen.

Struweelheg:

Een struweelheg is een hoge doorgesnoeide heg. Een lage, niet gesnoeide heg groeit vanzelf uit tot een struweelheg. Meidoorn is vooral geschikt als struweelheg, soorten als beuk en veldesdoorn niet, omdat ze uitgroeien tot bomen. Om ruimte te besparen kan een struweelheg aan één zijde jaarlijks gesnoeid worden. Naast het mooie beeld en de beschutting heeft een struweel als groot voordeel dat de heg uitbundig kan bloeien en bessen vormen. Een lage, jaarlijks geknipte heg kan dit niet. Meerdere soorten in een heg komen daarom ook beter tot hun recht in een struweelheg. Een struweel dient eens in de 25-30 jaar vlak boven de grond afgezaagd te worden om de heg vitaal te houden.

Vlechthege:

Een gevlochten heg is erg dicht en ondoordringbaar. Vrijwel iedere heg kan gevlochten worden. Jonge heggen worden pas na 5-8 jaar voor het eerst gevlochten. Tot die tijd moet de heg in lengte kunnen groeien en indien nodig alleen aan de zijanten gesnoeid worden. Een gevlochten heg wordt als een lage heg onderhouden (minimale maten 1 meter breed en 1,2 meter hoog). Als men dat wil kan men de gevlochten heg tot struweel laten uitgroeien. Vlechten gebeurt, afhankelijk van de stijl, eens in de 6-25 jaar.

Uitgegroeide haag van meidoorn als afscheiding in het weiland

Bomen en knotbomen

Knotbomen iedere 5-6 jaar knotten om uitscheuren van zware takken te voorkomen. Voer het snoeiafval af, ook indien het hout versnipperd wordt. Om de beschutting van de paarden niet geheel weg te nemen, is het beter een rij knotbomen in twee delen of om en om te snoeien, met twee of drie jaar tussentijd.

Paarden zullen, indien de bomen goed geplaatst zijn, de bomen niet kunnen beschadigen.

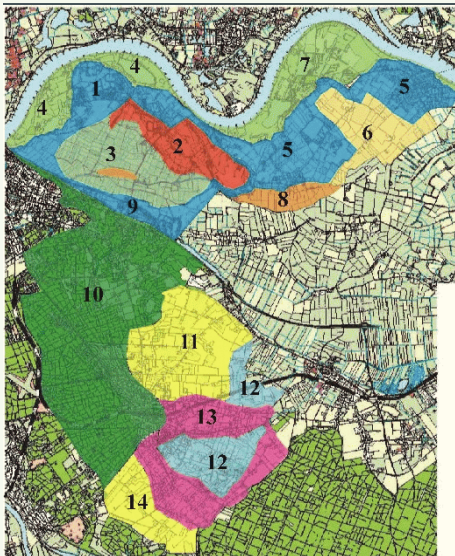
Ooijpolder-Duffelt

Oeverwallenlandschap: elzensingels

Het oeverwallenlandschap wordt gevormd door de Ooijse en Duffeltse zoom (deelgebieden 1 en 5) en het oude rivierdijklandschap (deelgebied 2) en het landbouwgebied 't Zeeland (6). Het is een vruchtbaar en hoger gelegen gebied. Het gebied wordt noordwaarts begrensd door de uiterwaarden en aan de zuidkant door de komgronden rond Persingen en de Duitse Düffel. In dit verband kan ook het rivierduin van Persingen (bruin in deelgebied 3) hierbij gerekend worden.

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen en wind
- mooie inpassing in het landschap van paardenweiden en andere voorzieningen
- een natuurlijke omgeving maken
- te combineren met winning van hooi of ruwvoer
- elzen trekken 's winters veel vogels (zwermen sijsjes), die op zoek zijn naar de zaadjes in de elzenproppen.

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Elzenhaag (laag geknot)

Elzensingel langs manege bij Millingen

Elzenhagen en -singels komen vanouds voor langs boomgaarden, m.n. in 't Zeeland en rond Leuth. Omdat ze zowel hoog, middelhoog als laag kunnen zijn, zijn ze voor allerlei doelen te benutten.

Plaats:

Op relatief natte plaatsen, langs weiden vooral dicht bij het erf of op het erf rond paardenvoorzieningen. De elzenhaag vormt een mooie dichte heg, zonder doornen, maar ook zonder bloesem en vruchten.

Geschikte soorten:

Zwarte els. Deze soort staat meestal langs sloten en wordt dan als hakhout beheerd. Zwarte elzen worden ook als windsingels rond fruitboomgaarden gebruikt. De elzenhaag is hiervan de lage variant.

Aanleg:

- Plantperiode tussen november en februari, liefst vroeg in de winter.
- Dichtheid: 1 tot 4 struiken/meter.
- Zorg bij aanplant voor ruime plantgaten en houd de wortels van de jonge planten

't Zeeland

doom- en rooisingels

- * pad met singel van Hondroos en Sleedoom
- * pad tussen 2 singels van Hondroos en Sleedoom
- * pad langs singel van Hondroos en Sleedoom langs flauwe oever van waterloop
- * pad met rij knotessen

Het kwartet van landschapselementen: elzensingel als variant op de rij knotessen

tijdens de werkzaamheden beschermd tegen uitdroging door zon en wind. Plant niet bij vorst. Snoei de jonge struiken na aanplanten terug (de struiken allemaal éénderde inkorten).

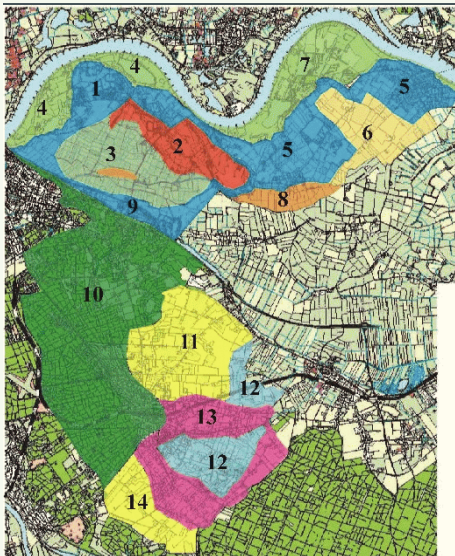
Beheer:

- De heg geleidelijk tot zijn uiteindelijke hoogte laten uitgroeien. Hoogte kan variëren maar 1,2 meter is een gebruikelijke hoogte.
- Snoei de heg jaarlijks en maak hem daarbij niet te smal (minimaal 60 cm, liefst 1 meter breed).
- Hogere heggen (singels) in een wat ruimer plantverband kunnen ook 1 x per 2 tot 4 jaar gesnoeid worden (bijvoorbeeld op 2 m hoogte).
- Bij helemaal geen snoei ontstaat een bomenrij van uitgroeïende elzen.
- Het snoeiafval afvoeren; paarden eten jong lot graag!

Ooijpolder-Duffelt

Oeverwallenlandschap: kruidenstroken met bomen

Het oeverwallenlandschap wordt gevormd door de Ooijse en Duffeltse zoom (deelgebieden 1 en 5) en het oude rivierdijklandschap (deelgebied 2) en het landbouwgebied 't Zeeland (6). Het is een vruchtbaar en hoger gelegen gebied. Het gebied wordt noordwaarts begrensd door de uiterwaarden en aan de zuidkant door de komgronden rond Persingen en de Duitse Düffel. In dit verband kan ook het rivierduin van Persingen (bruin in deelgebied 3) hierbij gerekend worden.

Deelgebieden van het landschapswaarderingplan

Meidoornheg met kruidenrijke zoom

Doelen:

- mooie inpassing in het landschap van paardenweiden
- een natuurrijke omgeving maken
- te combineren met winning van hooi of ruwvoer

oeverwallen Ooij

wandelpaden

- * smalle bloemrijke kruidenstrook langs akkerrand
- * brede bloemrijke kruidenstrook langs akkerrand met solitaire fruitboom of noot
- * pad langs tichelstrook in lage delen
- * vlinderpad door lage delen

Het kwartet van landschapselementen: kruidenrijke zoom

Kruidenrijke zoom, bloemrijk grasland . . .

. . . gevoelig voor verruiging

Kruidenrijke stroken kunnen worden gecombineerd met heggen, bomen en natuurvriendelijke oevers.

Plaats:

- In een strook rond de weide(n). De breedte ervan is afhankelijk van de beschikbare ruimte en de grote van de paardenweiden. Een minimum breedte van 1 meter zonder en van 2 meter met hier en daar een boom in de kruidenstrook.
- Een kruidenstrook rond de weilanden geeft de ze een meer natuurlijke aanblik. Het verhoogt de natuurwaarde omdat veel insecten, kleine zoogdieren en vogels van deze stroken profiteren. Dit wordt versterkt door hier en daar een boom of een rij bomen in de strook te plaatsen.

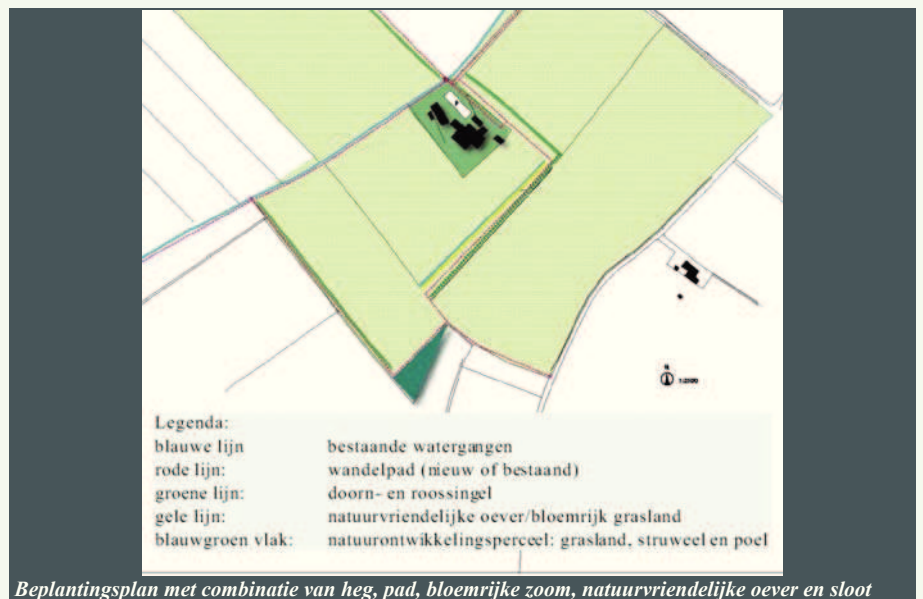
Geschikte soorten:

- Men kan uitgaan van de aanwezige vegetatie van grassen en kruiden of een kruidenmengsel met streekeigen soorten inzaaien.

- Geschikte bomen in een dergelijke strook zijn walnoot, es, eik, populier en in de overgang naar de lagere, nattere gronden wilg en els. Met uitzondering van de walnoot kunnen de genoemde boomsoorten als opgaande dan wel als knotboom beheerd worden.

Aanleg:

- Ploegen/frezen als grondbewerking voor het inzaaien van het kruidenmengsel.
- Voor de jonge bomen ruim plangat en gebruik van minimaal 1 boompaal. De bomen onregelmatig plaatsen met onderlinge afstand variërend van 10 - 30 meter. Een regelmatige rij bomen is ook mogelijk. In dat geval dienen ze voldoende uit elkaar geplaatst (minimaal 10-15 meter) om de kruidenstrook voldoende licht te gunnen.
- Een boomgaard of een rij fruitbomen kan mooi gecombineerd worden met een lage meidoornheg. In het eerste geval wordt de heg als afscheiding rond de boomgaard geplaatst. In het tweede geval komen de fruitbomen in de heg te staan, wat uit oogpunt van fruitproductie overigens lastiger is.

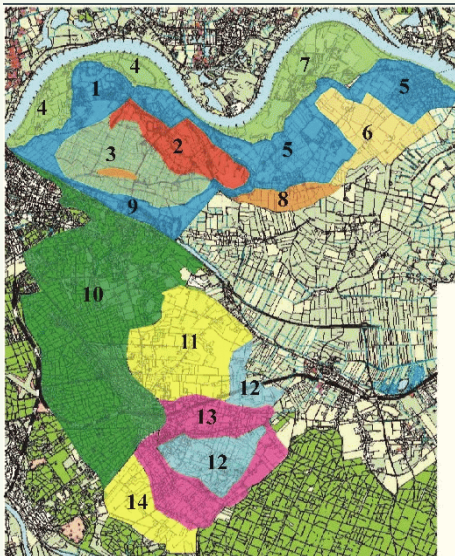
Beheer:

- De kruidenvegetatie dient één maal per jaar gemaaid te worden. Het maaisel dient enkele dagen na het maaien (om er voor te zorgen dat het zaad op de bodem achterblijft) afgevoerd te worden.
- Als de bestaande vegetatie ruig is met bijvoorbeeld veel brandnetels en distels, dient de eerste jaren twee maal per jaar (eind juni, eind augustus) gemaaid te worden. Ook dan het maaisel afvoeren, want laten liggen geeft nieuwe kieming van ruigesoorten!
- Voorkomen moet worden dat zich in deze zone Jacobskruid vestigt. Dit kruid (niet alle geel bloeiende kruiden zijn Jacobskruid) moet verwijderd worden zodat het zich niet kan uitzaaien. Hooi van gras/kruiden met Jacobskruid moet niet aan paarden gevoerd worden.
- Opgaande bomen geleidelijk opkronen. Knotbomen om de 4-6 jaar knotten. Het snoeihout afvoeren en geen houtsnippers in de kruidenstrook uitstrooien om vervuiling te voorkomen.

Jacobskruid: giftig voor paarden

Ooijpolder-Duffelt

Deelgebieden van het landschapontwikkelingsplan

Oeverwallenlandschap: bomenrijen

Het oeverwallenlandschap wordt gevormd door de Ooijse en Duffeltse zoom (deelgebieden 1 en 5) en het oude rivierdijklandschap (deelgebied 2) en het landbouwgebied 't Zeeland (6). Het is een vruchtbaar en hoger gelegen gebied. Het gebied wordt noordwaarts begrensd door de uiterwaarden en aan de zuidkant door de komgronden rond Persingen en de Duitse Düffel. In dit verband kan ook het rivierduin van Persingen (bruin in deelgebied 3) hierbij gerekend worden.

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen, wind en zon
- mooie inpassing in het landschap van paardenweiden
- versterken van de natuur rond de paardenweiden

Winterbeeld knotessen

Het kwartet van landschapselementen: knotessen

Knotessen in het voorjaar

Diverse vormen van uitgroei

Plaats:

- Langs weiden vooral waar deze samenvallen met kavelgrenzen.
- Een rij knotessen kan ook langs het erf geplaatst worden langs opstallen of paardenvoorzieningen.

Geschikte soorten:

Naast es zijn ook wilg en els geschikte soorten. Es en wilg kunnen als opgaande of knotboom beheerd worden. Elzen worden als opgaande boom beheerd maar om de 20-25 jaar vlak boven de grond afgezaagd om vervolgens opnieuw uit te lopen en een nieuwe boom te vormen..

Aanleg:

- Ruim plantgat.
- Gebruik boompalen wordt aangeraden.
- Onderlinge afstand 5 - 10 meter.
- Plaats de bomen minimaal 1 meter buiten het raster om te voorkomen dat bast of takken door de paarden beschadigd worden.
- Een bomenrij kan goed gecombineerd worden met een meidoorn- of gemengde heg. De bomen komen dan in de heg te staan.

Legenda:

blauwe lijn	bestaande watergangen
rode lijn:	wandelpad (nieuw of bestaand)
groene lijn:	doorn- en roossingel
gele lijn:	natuurvriendelijke oever/bloemrijk grasland
blauwgroen vlak:	natuurontwikkelingsperceel: grasland, struweel en poel

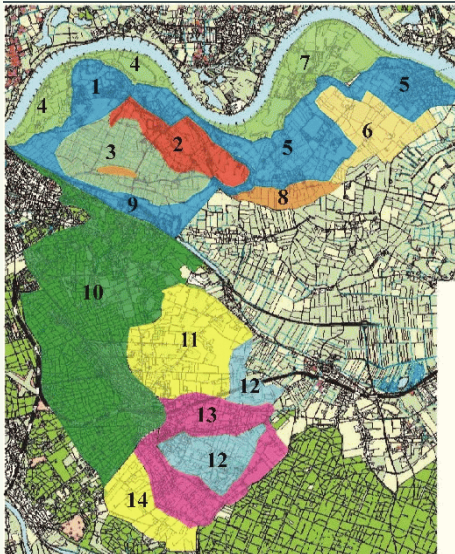
Beplantingsplan met combinatie van heg, pad, bloemrijke zoom, natuurvriendelijke oever en sloot

Beheer:

- Knotbomen iedere 4-6 jaar knotten om uitscheuren van zware takken te voorkomen. Voer het snoeiafval af, ook indien het hout versnipperd wordt. Om de beschutting van de paarden niet geheel weg te nemen, is het beter een rij knotbomen in fases te snoeien.
- Elzen dienen bij voorkeur als hakhout beheerd te worden. Dat wil zeggen dat de elzen om de 10-25 jaar vlak boven de grond worden omgezaagd en daarna weer uitlopen. Hierdoor vindt natuurlijke verjonging plaats en ontstaat een zogenaamde hakhoutstoof.
- Paarden zullen, indien de bomen goed geplaatst zijn, de bomen niet kunnen beschadigen.
- Knotten en afzetten van bomen bij voorkeur vroeg in de winter uitvoeren.

Ooijpolder-Duffelt

Stuwwalrand, de Beekse en Nijmeegse Meent: elzensingels

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Dit gebied (deelgebied 9) vormt de overgang tussen de Ooijpolder en de stuwwal. Het is een stadsrandgebied dat gedomineerd wordt door de N325 die in vele opzichten een barrière vormt. Ook de zone langs de Querdamm bij het Wylmermeer is erbij gerekend. Het is vanouds erg nat door de kwel vanuit de stuwwal met bijzondere bronvegetaties en kwelzones, maar door de drainage langs de N325 is het gebied goedgevoerd. Het WaterWerkt!-project heeft hier deels verandering in gebracht.

Langs het Meertje

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen, wind en zon
- mooie inpassing in het landschap van paardenweiden
- versterken van de natuur rond de paardenweiden
- Elzen trekken 's winters veel vogels (zwermen sijsjes) die op zoek zijn naar de zaadjes in de elzenproppen.

bomensingel bedreigd door vraat en aftrapping

Elzensingel met struiken

de kom in de Ooij

wandeldijkjes

- * wandeldijkje langs sloot met flauwe oevers
- * wandeldijkje tussen natte hooilandstroken
- * wandeldijkje tussen sloot en griend van wilgen
- * groep knotwilgen op kruispunt wandeldijk en sloot

Het kwartet van landschapselementen: elzensingel als variant op de rij knotwilgen

Plaats:

- Elzensingels zijn een kenmerkend landschapselement van de natte weidegebieden. Ze passen daarom goed bij dit deel van de Ooijpolder met weiden begrensd door greppels en slootjes.
- Elzensingels kunnen daarbij mooi aansluiten op kleine bosjes.
- Ze dienen bij uitstek langs perceelsranden en slootkanten geplant te worden.

Geschikte soorten:

- Mooie elzensingels bestaan uit bomen (elzen), struiken en een kruidlaag. Zwarte els is de hoofdsoort.
- Struiksoorten die bij elzensingels passen zijn meidoorn, gelderse roos, rode kornoelje, braam. Vaak komen die er na verloop van tijd vanzelf in.

Aanleg:

- Plantperiode: van november tot februari, liefst vroeg in de winter.
- Dichtheid: 1 boompje per meter met hier en daar een struik.
- De elzen planten op de slootkant, iets boven het hoogste winterwaterpeil, en de struiken iets hogerop.

Beheer:

- De boompjes tegen vraat beschermen door het plaatsen van een raster op circa 1 meter (prikeldraad), 60-80 cm (stroomdraad).
- Eerste jaren alleen verruiging tegengaan door een keer per jaar te maaien (maaisel afvoeren). Elzen groeien uit tot bomen die om de 20 - 25 jaar 10-20 cm boven de grond worden afgezaagd (afzetten) en vervolgens weer uitlopen. Ook struiken kunnen zich weer verjongen door ze periodiek af te zetten.
- De elzen kunnen ook hoger (op ca. 1,5 tot 2 m hoogte) worden afgezet. Dat moet dan wat vaker gebeuren. Zo ontstaan knotelzen.
- Een derde beheersvorm is de elzenheg, die veel wordt toegepast om fruitboomgaarden als windsingel. De takken dienen dan jaarlijks of minimaal 1 x per 3 jaar gesnoeid te worden. Hiervoor zijn speciale machines ontwikkeld.
- De eerste jaren na aanplant hoeven alleen takken van bomen en struiken de afrastering hangen, gesnoeid te worden.
- Bij lange elzensingels is het aan te bevelen om niet alles in één jaar af te zetten maar dit in gedeelten te doen met een paar jaar ertussen.

Elzensingel en natuurvriendelijke oever langs het Meertje (rechts), bos op de oever (links)

Ooijpolder-Duffelt

Stuwwalrand, de Beekse en Nijmeegse Meent: bosjes

Dit gebied (deelgebied 9) vormt de overgang tussen de Ooijpolder en de stuwwal. Het is een stadsrandgebied dat gedomineerd wordt door de N325 die in vele opzichten een barrière vormt. Ook de zone langs de Querdamm bij het Wylermeer is erbij gerekend. Het is vanouds erg nat door de kwel vanuit de stuwwal met bijzondere bronvegetaties en kwelzones, maar door de drainage langs de N325 is het gebied goeddeels verdroogd. Het WaterWerkt!-project heeft hier deels verandering in gebracht.

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen, wind en zon
- aan het zicht onttrekken van kleine paardenvoorzieningen in het buitengebied
- versterken van de natuur rond de paardenweiden

Plaats:

- Bosje, ook geriefbosje, is een verzamelnaam voor een kleine oppervlakte met struiken en bomen. Ze werden in het verleden voor de productie van geriefhout gehouden.
- Bosjes kunnen nu ondermeer dienst doen als camouflage van kleine paardenvoorzieningen meestal in een perceelshoek.

Geschikte soorten:

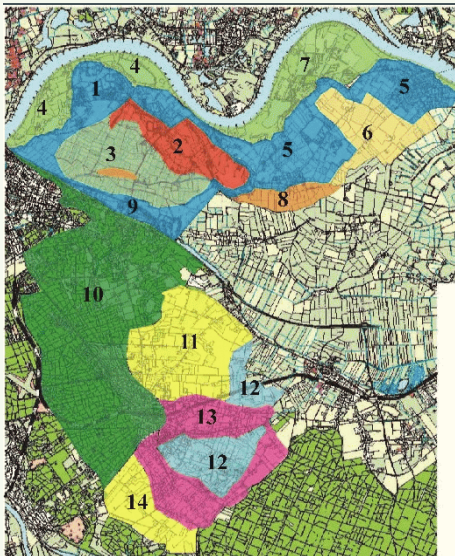
- Streekeigen soorten bomen zoals es, (populier), wilg, els, eik
- als struiksoorten: meidoorn, rode kornoelje, hazelaar, gelderse roos, hondsroos.
- Gebruik inheems plantmateriaal.

Aanleg:

- Aanleggen met bosplantsoen (kleine boompjes), bijv. 80-120 cm hoog,
- plantverband van 1 x 2 m: 2 m tussen de rijen, 1 m tussenruimte in de rij.
- De boomsoorten zoveel mogelijk in het midden van het bosje, de struiken aan de buitenzijde.
- Onregelmatig planten met een onderlinge afstand van circa 1 meter kan ook.
- Maak goede plantgaten
- Gebruik autochtoon plantsoen.
- Plantseizoen van november tot begin maart, hoe eerder hoe beter.

Beheer:

- De bomen en struiken tegen vraat beschermen door het plaatsen van een raster op circa 1 meter (prikkeldraad), 60-80 cm (stroomdraad).
- Sterk woekerende kruiden maaien.
- Na enige jaren moet een cyclus ontstaan waarbij bomen en struiken om de 5 - 8 jaar vlak boven de grond worden afgezaagd. Een enkele boom kan als opgaande boom beheerd worden, de andere worden als hakhout beheerd.

Deelgebieden van het landschapswaarderingplan

Bosje met paardenonderkomen

Zo kan het natuurlijk ook: boomgroep in de wei

Ooijpolder-Duffelt

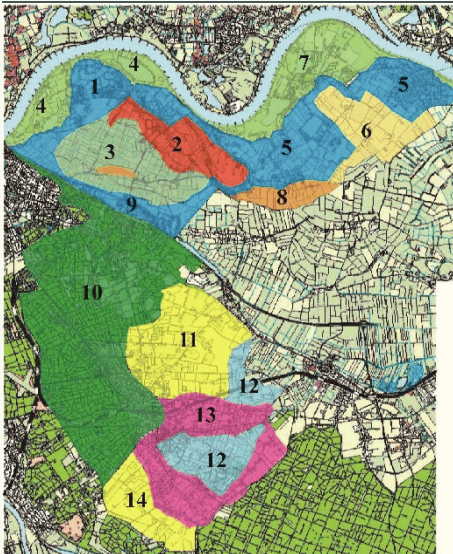
't Circul van Ooij en Kom van Leuth: slootjes, natuurvriendelijke oevers en kleine dijkes

Een relatief klein gebied behoort tot de open kommen. Het gaat om de deelgebieden 3 *Circul van Ooij* (met uitzondering van het rivierduin van Persingen) en 8 *Kom van Leuth*. In deze deelgebieden is op dit moment de bebouwing vrijwel afwezig en dat zou ook zo moeten blijven.

Ook andere visuele barrières zouden hier zoveel mogelijk voorkomen moeten worden, zodat paardenhouderijen hier beter niet kunnen voorkomen. Ook de overwegend natte en deels slappe bodems maken deze gebieden tamelijk ongeschikt voor paardenhouderij. Zie ook het bestemmingsplan buitengebied en het Beleidskader Paarden in de Gemeente Ubbergen.

Is dit niet te voorkomen, dan dienen perceelsscheidingen vooral met slootjes te worden vormgegeven. Andere landschapselementen kunnen bestaan uit wandeldijkjes en (hier en daar) knotwilgen.

Een uitzondering in dit gebied vormt de rug van Persingen (Persingsestraat), een oud rivierduin in het Circul van Ooij. Hier kunnen landschapselementen aangelegd worden uit het deelgebied 2 Het oude rivierdijklandschap (bij Ooij).

Deelgebieden van het landschapontwikkelingsplan

Slootjes, natuurvriendelijke oever en dijkes

Doelen:

- perceelscheiding
- natuur (vissen, amfibieën, planten) en waterberging

De weidsheid van 't Circul van Ooij, slootjes zijn er de perceelscheidingen

Witte linten hoeven niet, ze vallen zo op.
Gebruik liever weinig opvallend, glad draad,
maar zorg dat de paarden dit wel weten als ze in
de wei komen. Loop bijvoorbeeld een rondje
langs de afrastering.

de kom in de Ooij

wandeldijkjes

- * wandeldijkje langs sloot met flauwe oevers
- * wandeldijkje tussen natte hooilandstroken
- * wandeldijkje tussen sloot en griend van wilgen
- * groep knotwilgen op kruispunt wandeldijk en sloot

Het kwartet van landschapselementen: 't Circul van Ooij met natuurvriendelijke oever met dijkje

Slootjes en greppels

- Slootjes die als perceelscheiding dienen moeten een waterbreedte van minimaal 2 m hebben om effectief te zijn voor (wat grotere) paarden. Eén en ander is verder afhankelijk van het karakter van de paarden: er zijn voorbeelden waar een hengst zich zelfs niet liet afschrikken door een rivier. Een combinatie met schrikdraad is daarom vaak onvermijdelijk.
- Gebruik bij voorkeur bestaande sloten: voor nieuwe sloten is een aanlegvergunning van de gemeente en vaak ook een vergunning van het waterschap verplicht. Ook kunnen nieuwe sloten het bestaande cultuurhistorische verkavelingspatroon aantasten.
- In greppels ontstaat vanzelf vaak al riet en soms ook struikopslag van bijv. geoorde wilg, die mooie bolvormige struiken vormt. Dit is al een goede inkleding van het landschap.

Natuurvriendelijke oever

- Een flauwe oever aan de sloot heeft grote voordelen: ecologisch, als leefgebied voor (jonge) vis, amfibieën en kleine zoogdieren, maar ook als visuele barrière. De oeverzone zal begroeid raken met riet of andere hoge planten en zo de grens duidelijk markeren. De paarden zullen over het schrikdraad heen grazen en zo de moerasplanten wel wat aanvreten. Dat zorgt ervoor dat de paarden het schrikdraad goed weten te staan en er bij schrikreacties niet doorheen rennen. Let verder op het kapotlopen van de slootkanten.
- De oever moet een talud hebben van 1:3 of flauwer.
- Als de sloot een A- of B-watergang van het waterschap is, is een vergunning of keuronthefing nodig voor verbreding en of vergraving van de oever. Veelal zal het Waterschap daar (graag) aan meewerken, omdat een milieuvriendelijke oever ook een doelstelling van het waterschap is en er meer water geborgen kan worden in de sloot. Informeer bij Waterschap Rivierenland in Tiel.

Dijkje

- De aanleg van een natuurvriendelijke oever kan vaak gecombineerd worden met een laag dijkje langs het perceel (van de uitkomende grond). Doordat het daar droger is, wordt het vaak minder kapot gelopen door de paarden.

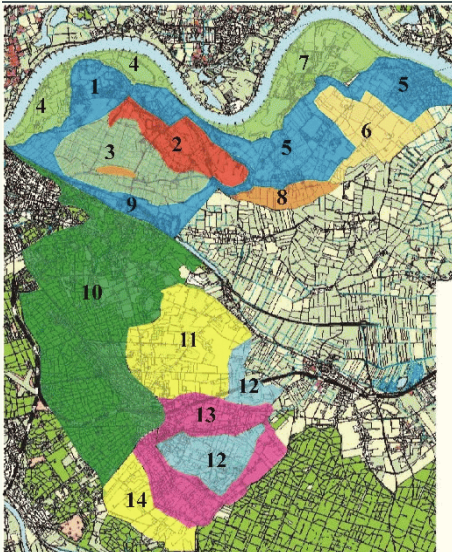
Ooijpolder-Duffelt

't Circul van Ooij en Kom van Leuth: knotwilgen en griendstroken

Een relatief klein gebied behoort tot de open kommen. Het gaat om de deelgebieden 3 *Circul van Ooij* (met uitzondering van het rivierduin van Persingen) en 8 *Kom van Leuth*.

Doelen:

- perceelscheiding,
- schaduw en beschutting voor de paarden
- karakteristiek landschap, blikvanger voor gebiedsvreemde voorzieningen
- natuur en soms waterberging (griend in lage terreinen)

Deelgebieden van het landschapsontwikkelingsplan

De weidsheid van 't Circul van Ooij: knotwilgen langs de Kouwedijk

de kom in de Ooij

wandeldijkjes

- * wandeldijkje langs sloot met flauwe oevers
- * wandeldijkje tussen natte hooilandstroken
- * wandeldijkje tussen sloot en griend van wilgen
- * groep knotwilgen op kruispunt wandeldijk en sloot

Het kwartet van landschapselementen: 't Circul van Ooij met dijkje met knotwilgen

Zoals aangegeven is het gebied van het Circul ongeschikt voor de aanleg van voorzieningen voor paarden. Het gaat om bodem en waterhuishouding (slappe, vaak langdurig natte bodem), maar ook om het open landschap, dat daardoor zijn heldere, grootschalige openheid verliest en dreigt te verrommelen.

Op plaatsen waar desondanks ontwikkelingen dienen te worden ingepast, zijn knotwilgen of griendstroken de aangewezen elementen.

Knotwilgen

- Knotwilgen kunnen in een rij langs een paardenbak of andere perceelsrand geplant worden. Traditioneel worden daartoe stekken (wilgentakken van ca. 2,5 m lang en ca. 5 cm doorsnee, bijvoorbeeld van een knotbeurt van een andere wilg) in een met een grondboor gemaakt gat gestoken worden, ca. 60 cm diep. Als er grote paarden dichtbij kunnen komen, kan een hogere knot nuttig zijn. Een

Knotwilg geheel geschild

- aangevreten twijg is niet erg, zolang de stam maar niet aangevreten wordt.
- De afstand in de rij kan variëren van 2 tot 10 m, maar bij nieuwe rijen kan 5 meter tussenruimte tussen de stekken als redelijk worden beschouwd. In droge jaren gaan er soms wel stekken verloren, maar die kunnen het volgende seizoen eenvoudig worden vervangen. Tegenwoordig worden ook wel gewortelde bomen geplant. Deze slaan beter aan, maar kosten meer moeite om te planten en zijn wat duurder.
- De bomen moeten goed worden beschermd tegen vraat door de paarden. Vooral jonge wilgen zijn geliefd, maar ook oudere wilgen worden soms nog geheel geschild. Bescherming is het makkelijkst door schrikdraad op ca. 1 m afstand te plaatsen, maar kan ook door een boompaal met boomkorf. Bij het groeien van de boom zal die echter vroeg of laat te krap worden en moeten worden verwijderd.
- Knotwilgen moeten in principe om de 4 jaar worden geknot, omdat anders de takken te zwaar worden en uitscheuren. Vooral bij jonge rijen kan het raadzaam zijn om na bijvoorbeeld 3 jaar om-en-om een boom te knotten en twee jaar later de overige bomen. Zo is niet alles tegelijk kaal. Ook bij oudere bomen wordt dit wel gedaan om bijvoorbeeld de broedmogelijkheden voor steenuilen beter in stand te houden.

Griendstroken en -randen

- Alleen aan de rand van de kommen (Circul), vanwege de te behouden openheid in de kom.
- Omdat het bij griendstroken meestal om wilgen gaat, groeien ze hard en vormen zo al gauw een bos en een barrière in het zicht. Daarom is een aanlegvergunning van de gemeente verplicht. Grotere percelen dan 0,5 ha vallen onder de boswet.

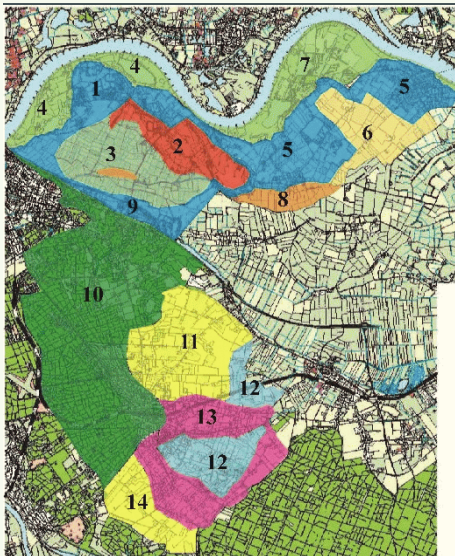

Griend, structurerend in open landschap

- Het bestaat uit lage “stoven” van wilg (soms ook es: essenhakhout); feitelijk zijn het lage knotwilgen van 0,5 tot 1 m hoog, die vaak op natte terreinen werden geteeld voor het hout of de twijgen. De kapcyclus is, al naar gelang het doel van de teelt, 1 tot ca. 6 jaar en ook het plantverband varieert sterk met het doel van de teelt. Verder is er een keur aan wilgensoorten en variëteiten, elk met een eigen productiedoel.
- In de paardenhouderij is het hoofddoel “landschap” en is een kapcyclus van 4 jaar meestal geschikt en een tussenruimte tussen de stoven van ca. 2 bij 2 meter (2500 per ha) of 2,5 x 2,5 m (1600 per ha). Ook de griendstrook kan aangelegd worden met stekken van wilg: ca. 1 m lange takken met een doorsnee van 3 tot 5 cm, die voor de helft in de grond worden gestoken. Op slappe, natte grond kan dit soms zelfs zonder dat gaten worden geboord met een grondboor.
- Het is wel zaak dat het perceel niet geheel verruigt met gras, ruigtekruiden (bijv. brandnetel) of bramen. Omdat grienden niet worden begraaft, is verruiging een reëel gevaar in de aanlegfase. Door het vrij ruime plantverband kan zo nodig met de trekker worden gemaaid. Na ca. 2 jaar komt de griend in sluiting en vermindert de groei van ruigte aanzienlijk. Na de kap van de takken groeien de stoven meestal zo snel uit dat verruiging daarna geen probleem meer is.

Ubbergen - Beek - Groesbeek

Deelgebieden van het landschapontwikkelingsplan

De beboste hellingen: heggen

Dit deelgebied ligt op de grotendeels beboste hellingen van de stuwwal van Nijmegen via Ubbergen en Beek naar Groesbeek (deelgebied 10).

Beeld: Bosrijke, heuvelachtige omgeving met dorpen, landgoederen en landhuizen.

Functies: wonen, kleinschalige bedrijvigheid en toerisme.

Begroeiing: Bos en bosrijke tuinen. Omgeven door bos liggen vooral langs de Zevenheuvelenweg en de Meerwijkselaan, betrekkelijk grote weiden en akkers.

Voorgesteld in LOP: Versterking natuur- en belevingswaarde door beter bosbeheer. Tegengaan van versnippering en hoge hekwerken. Herstel zichtlijnen naar rivier en het bekken van Groesbeek.

Paardenhouderij:

Momenteel aanwezig: verspreid particuliere paardenweitjes

Toekomst: Geen uitbreiding.

Doelen:

- mooie perceelscheiding die past in het landschap
- mooi, gebedseigen landschapselement rond paardenbak en andere paardenvoorzieningen zoals opslag
- een meer natuurlijke omgeving (vogels, vlinders, kleine dieren)

Goedgeplaatste boomgroepen of vrijstaanders geven een monumentaal karakter

Hekken storen vaak het meest in het landschap. . . . want zo kan het ook!

Plaats:

- langs kavelgrenzen, vooral langs openbare weg, paden en oprijlaan
- als groen lint tussen paardenweiden
- om een paardenbak en andere voorzieningen zoals opslagruimten

Gesikte soorten:

- voor heggen langs kavelgrenzen en tussen paardenweiden: meidoorn. Hoewel ook van andere soorten als beuk, haagbeuk, hulst, veldesdoorn e.d. een heg aangelegd kan worden, is meidoorn de meest passende struiksoort. Meidoorn kan (maximaal 20%) gemengd worden met andere soorten (hulst, sporkehout, lijsterbes, bosroos e.d.) maar in lage heggen komt de grote variatie niet erg tot zijn recht.
- voor heggen op en rond het erf komen meer soorten in aanmerking. Naast meidoorn, beuk en haagbeuk, en veldesdoorn. Beuk heeft als 'camouflagestruik' het voordeel dat deze 's winters een groot deel van zijn blad behoudt.

Aanleg:

- Goede aanleg is van groot belang voor de ontwikkeling van de heg: grondbewerking, goed plantmateriaal en zorgvuldig planten. Vooral voor meidoorn is het van belang om struikjes van autochtone herkomst te gebruiken. Dit verkleint de kans op uitbraak van de ziekte bacterievuur.
- Voor alle soorten heggen is 4 struiken/meter een goed maat. Men kan ook besluiten een dubbele verspringende rij (20-40 cm ruimte tussen de rijen) aan te planten. Gebruik dan in totaal 5 struiken/meter.
- Plant heggen zo vroeg mogelijk in het seizoen aan (november-december). Plant niet aan bij vorst.

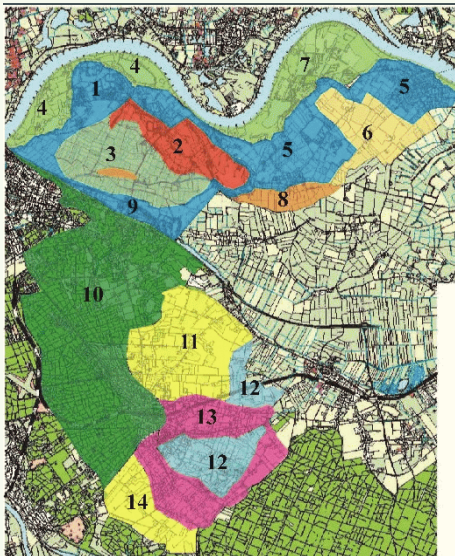

Prachtige heg met enkele bomen: gevlochten heggen kunnen andere hekken overbodig maken

Beheer:

- Lage heggen passen het best op de genoemde plaatsen.
- De heggen tweemaal per jaar (eind mei, eind september) driezijdig (zijanten + top) snoeien.
- Zorg voor voldoende ruime afmetingen: minimaal 1 meter breed en 1,2 meter hoog. Als het nuttig is in verband met zicht of beschutting kan de heg ook hoger gesnoeid worden.
- Het snoeiafval, ook rond weilanden, afvoeren om verruiging van de randen te voorkomen.

Ubbergen - Beek - Groesbeek

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

De beboste hellingen: bosranden met mantel en zoom

Dit deelgebied ligt op de grotendeels beboste hellingen van de stuwwal van Nijmegen via Ubbergen en Beek naar Groesbeek (deelgebied 10).

Beeld: Bosrijke, heuvelachtige omgeving met dorpen, landgoederen en landhuizen.

Functies: wonen, kleinschalige bedrijvigheid en toerisme.

Begroeiing: Bos en bosrijke tuinen. Omgeven door bos liggen vooral langs de Zevenheuvelenweg en de Meerwijkselaan, betrekkelijk grote weiden en akkers.

Voorgesteld in LOP: Versterking natuur- en belevingswaarde door beter bosbeheer. Tegengaan van versnippering en hoge hekwerken. Herstel zichtlijnen naar rivier en het bekken van Groesbeek.

Paardenhouderij:

Momenteel aanwezig: verspreid particuliere paardenweitjes

Toekomst: Geen uitbreiding.

Doelen:

- Perceelscheiding die een mooie, natuurlijke overgang van weiden naar het omringende bos vormt
- Een veel natuurrijkere omgeving (vogels, vlinders, kleine dieren)

Plaats:

Langs perceelgrenzen waar deze grenzen aan het omringende bos.

Op de voorgrond mantel met boomopslag, overigens harde grenzen, maar wel netjes

Mantelbegroeiing langs bosrand in weinig gebruikt grasland: grote natuurwaarde

Geschikte soorten:

- De mantel en zoom bestaat uit een struik- en een kruidenlaag. Op deze wijze gaan bos en weiland op natuurlijke wijze in elkaar over. De mantel en zoom vormen het natuurrijkste landschapselement, veel meer dan het bos of het weiland. Denk bijvoorbeeld aan vlinders, die de windbeschutting van het bos hebben, de zon van het open veld en de bloemen van struiken en kruiden.
- Mantel en zoom ontstaan in principe vanzelf als een natuurlijke stapsgewijze overgang tussen bos en weiland, als er ruimte geboden wordt, door het plaatsen van het raster op bijvoorbeeld 5 m vanaf de bomen. Struiken en planten vestigen zich dan vanzelf.
- Struiklaag: aanbevolen soorten bij kunstmatige aanleg zijn meidoorn, lijsterbes,

Jacobskruiskruid: in de wei lusten ze het niet, maar in het hooi kan het dodelijk zijn

- sporkehout, inheemse vogelkers, hulst, hazelaar, vlier, bramen, kamperfoelie.
- Zoom: voor de zoom kan volstaan worden met de natuurlijke gras- en kruidenvegetatie die er staat of zich zal ontwikkelen. Wees alert op Jacobskruiskruid; giftig dus verwijderen. Verruiging met distels en brandnetels duidt op een teveel aan voedingsstoffen (mest) of andere storingen.

Aanleg:

- Mantel en zoom ontstaan in principe vanzelf als een natuurlijke stapsgewijze overgang tussen bos en weiland, als er ruimte geboden wordt, door het plaatsen van het raster op bijvoorbeeld 5 m vanaf de bomen. Struiken en planten vestigen zich dan vanzelf.
- Gebruik voor (kunstmatige) aanleg autochtoon haagplantsoen (maat 60-80 of 80-120 cm) Grondbewerking bij voorkeur beperken tot het maken van plantgaten om de verstoring (opkomen brandnetels, distels, bramen) te voorkomen.
- Strook van minimaal 2 à 3 meter breed inplanten met struiken verspringend onderlinge afstand van circa 1 meter. Laat aanwezige struiken staan of zet ze 10 cm boven de grond af zodat ze opnieuw uitlopen.
- Voor de kruidenzoom is een minimale breedte van 1 meter nodig.

Beheer:

- De struiklaag (mantel) wordt om de 6-8 jaar vlak boven de grond afgezet. De struiklaag kan gefaseerd afgezet worden om kaalslag te voorkomen. Het snoeihout moet worden afgevoerd (of deels als dood hout laten liggen) en niet als houtsnippers achtergelaten worden. Dood hout biedt bescherming aan tal van dieren en beschermd jonge scheuten tegen vraat door reeën.
- Na het kappen kunnen ruigtesoorten als braam en brandnetel sterk toenemen. Beiden zijn in de bosrand waardevol. Ze kunnen door maaien (juli-augustus) teruggedrongen worden totdat de struikenlaag voldoende hoog is.
- Ook de zoom (kruiden) heeft onderhoud nodig. Bij nietsdoen zal de zoom door de struiklaag worden opgeslokt. Het beste is de zoom jaarlijks in juli-augustus te maaien en het maaisel (na enkele dagen) af te voeren. Bij een ruige zoom (brandnetel, braam, distel) is het aan te raden 2x te maaien (eind juni, eind augustus) en het maaisel af te voeren.
- Als zich een kruidenrijke zoom heeft ontwikkeld kan gefaseerd gemaaid worden waarvan bijvoorbeeld vogels en vlinders profiteren. Men kan dan ieder jaar éénderde deel van de zoom maaien.

Struiken (mantel) en zoom als overgang naar het bos

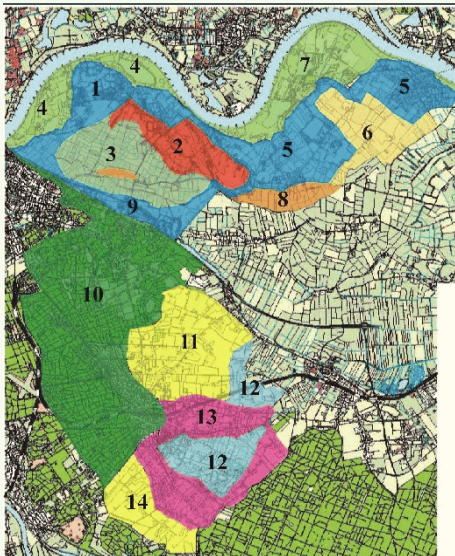
Ubbergen - Beek - Groesbeek

De beboste hellingen: bomen

Dit deelgebied ligt op de grotendeels beboste hellingen van de stuwwal van Nijmegen via Ubbergen en Beek naar Groesbeek (deelgebied 10).

Doelen:

- Beschutting voor de paarden tegen regen en zon
- Paardenweiden beter inpassen in het bosrijke landschap

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

De heg accentueert de helling en de boom geeft een fraai accent

Voorkómen van shade is vaak het belangrijkste hier een goed voorbeeld

wylerhellingen
oost
vista romana's

- * vista romana van 1 boom op kruispunt van paden
- * vista romana van 5 bomen op kruispunt van paden met bankje
- * vista romana van 7 bomen op kruispunt van paden met bankje en uitzichttafel
- * wandelpad met lage haag en graft

Het kwartet van landschapselementen: vista romana's

Plaats:

- In de grotere paardenweide. Het gaat niet alleen over aanplant van bomen maar vooral ook om de goede bescherming en daarmee het behoud van aanwezige bomen.

Geschikte soorten:

Speciaal aanbevolen: tamme kastanje, beuk (bijvoorbeeld rode beuk); ook goed mogelijk: eik, linde en kers. Eik, haagbeuk en linde kunnen ook als knotboom beheerd worden. Hoogstamfruitbomen (appel, peer) hebben veel onderhoud nodig en kunnen insecten aantrekken op rottend fruit. Kersen bloeien prachtig, maar de vruchten worden zonder tegenmaatregelen door vogels opgegeten.

Aanleg:

- Vrijstaande bomen en bomen in lanen dienen bij voorkeur geplant te worden als "laanboom", met een stamomtrek van bijvoorbeeld 10-12 cm en een boompaal, in de meeste gevallen ook een boomkorf om vraat door de paarden te voorkomen. Bij gebruik van een boomkorf is het veelal nog nodig om vraat aan de takken en

het kapotlopen van de wortels te voorkomen met een schrikdraadraster, vooral bij grote paarden. Sommige eigenaars geven daarom de voorkeur aan een hek om de boom (bijvoorbeeld van 3 x 3 m, maar dit kost meer onderhoud, ook aan gras en ruigte om de boom.

- Afhankelijk van de soort dienen de bomen geplant te worden met minimaal 5 tot 10, soms 12 m tussenruimte. Bij dichtere plantverbanden in een boomgroep vormen de bomen uiteindelijk vaak een gezamenlijke kroon
- Bij aanleg van een groenstrook kan gebruik gemaakt worden van kleine boompjes (bosplantsoen, bijv. 80-120 cm hoog). Daaruit kunnen dan na bijvoorbeeld 6 tot 10 jaar “overstaanders” worden geselecteerd tot doorgroeiende bomen. De rest wordt dan afgezet als hakhout.

Beheer:

- Het belangrijkste is het voorkómen van vraat.
- Verder moet gezorgd worden voor het aanslaan in de jeugdfase. Voor het goed laten aanslaan is het weghouden van onkruid rondom de boom van belang vanwege vochtconcurrentie. In een korte periode van droogte is water geven in het eerste jaar zinvol. Bemesting met paardenmest geeft een goed vochthoudende bodem, maar is later vaak aanleiding tot verruiging met brandnetels en distels.
- Vormsnoei kan nuttig zijn
- De meeste bomen kunnen beheerd worden als knotboom. Alleen de beuk is gevoelig voor inrotten en zal daardoor vaak sterven. Knotten moet regelmatig herhaald worden om uitscheuren van takken te voorkomen. Snel groeiende bomen moeten vaker geknot worden dan langzaam groeiende soorten. Als regel kan gelden: knotten als sommige takken op 1 m van de stam dikker zijn dan 8 cm

Je kunt natuurlijk ook overdrijven: teveel aan hekken op een heel klein stukje

Groesbeek

De hellingen van het bekken van Groesbeek: bomen

Deze deelgebieden liggen op de hellingen van de stuwwallen en het bekken van Groesbeek, de open hellingen aan de westkant van het bekken (deelgebied 11) en de relatief jonge ontginningen van deelgebied 14 Klein America in het zuiden.

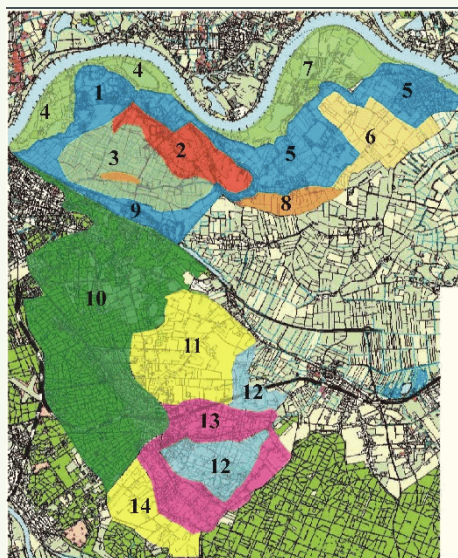
Vrijstaande bomen en groepen: vista romana's

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen en zon
- accenten en herkenningspunten in het landschap, monumentale uitstraling
- natuur (vogels)

Goedgeplaatste boomgroepen of vrijstaanders geven een monumentaal karakter

Deelgebieden van het landschapontwikkelingsplan

Blikvangers: hier een nieuwe stal . . .

. . . hier een boomgroep

wylerhellingen
oost
vista romana's

- * vista romana van 1 boom op kruispunt van paden
- * vista romana van 5 bomen op kruispunt van paden met bankje
- * vista romana van 7 bomen op kruispunt van paden met bankje en uitzichttafel
- * wandelpad met lage haag en graft

Het kwartet van landschapselementen: vista romana's

Vista romana's (vrijstaande bomen en boomgroepen op uitzichtpunten) zijn hier aanbevolen, omdat rijvormige beplantingen al gauw een belemmering kunnen vormen voor de bijzondere vergezichten vanaf de hellingen rond Groesbeek.

Plaats:

Op markante punten:

- bij bebouwing; niet wegplanten, maar een accent en blikvanger plaatsen;
- verder op kruispunten van paden, bij een bank of iets dergelijks; zoek plekken met mooi uitzicht, maar kijk ook hoe het punt vanuit de omgeving gezien wordt

Geschikte soorten:

Speciaal aanbevolen: tamme kastanje, beuk (bijvoorbeeld rode beuk); ook goed mogelijk: eik, linde, walnoot en kers. Eik, haagbeuk en linde kunnen ook als knotboom beheerd worden. Hoogstamfruitbomen (appel, peer) hebben veel onderhoud nodig en kunnen insecten aantrekken op rottend fruit. Kersen bloeien

prachtig, maar de vruchten worden zonder tegenmaatregelen door vogels opgegeten.

Aanleg:

- Vrijstaande bomen en bomen in lanen dienen bij voorkeur geplant te worden als “laanboom”, met een stamomtrek van bijvoorbeeld 10-12 cm en een boompaal, in de meeste gevallen ook een boomkorf om vraat door de paarden te voorkomen. Bij gebruik van een boomkorf is het veelal nog nodig om vraat aan de takken en het kapotlopen van de wortels te voorkomen met een schrikdraadraster, vooral bij grote paarden. Sommige eigenaars geven daarom de voorkeur aan een hek om de boom (bijvoorbeeld van 3 x 3 m, maar dit kost meer onderhoud, ook aan gras en ruigte om de boom.
- Afhankelijk van de soort dienen de bomen geplant te worden met minimaal 5 tot 10, soms 12 m tussenruimte. Bij dichtere plantverbanden in een boomgroep vormen de bomen uiteindelijk vaak een gezamenlijke kroon
- Bij aanleg van een groenstrook kan gebruik gemaakt worden van kleine boompjes (bosplantsoen, bijv. 80-120 cm hoog). Daaruit kunnen dan na bijvoorbeeld 6 tot 10 jaar “overstaanders” worden geselecteerd tot doorgroeiende bomen. De rest wordt dan afgezet als hakhout.

Beheer:

- Het belangrijkste is het voorkomen van vraat.
- Verder moet gezorgd worden voor het aanslaan in de jeugdfase. Voor het goed laten aanslaan is het weghouden van onkruid rondom de boom van belang vanwege vochtconcurrentie. In een korte periode van droogte is water geven in het eerste jaar zinvol. Bemesting met paardenmest geeft een goed vochthoudende bodem, maar is later vaak aanleiding tot verruiging met brandnetels en distels.
- Vormsnoei kan nuttig zijn
- De meeste bomen kunnen beheerd worden als knotboom. Alleen de beuk is gevoelig voor inrotten en zal daardoor vaak sterven. Knotten moet regelmatig herhaald worden om uitscheuren van takken te voorkomen. Snel groeiende bomen moeten vaker geknot worden dan langzaam groeiende soorten. Als regel kan gelden: knotten als sommige takken op 1 m van de stam dikker zijn dan 8 cm

Vrijstaande wilde kers in het heuvelland

Groesbeek

Het bekken van Groesbeek, kring van lintbebouwingen: bomen en bomenrijen

Dit deelgebied (13 op het kaartje) bestaat uit de overgangen tussen de hellingen en de laagten en verder uit de dekzandruggen in het bekken. Het gaat om de linten van bebouwingen tussen Groesbeek en Breedeweg, Groesbeek en De Horst en het Lage Wald.

Het zijn vruchtbare, maar soms wat droge gebieden. Naar de beekdalen van de Groesbeek en de Leigraaf toe wordt het natter.

Bomen; rijen, lanen en vrijstaande bomen

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen en zon
- fraaie en gebiedseigen uitstraling, inpassing in het landschap, mooie bloei
- natuur (vogels)

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Hoogstamkersenbomen zijn karakteristiek voor Groesbeek; ze geven beschutting en een streekeigen gezicht aan een weide

Wilde kersen (of boskrieken) komen van nature voor in houtwallen en bossen rond Groesbeek

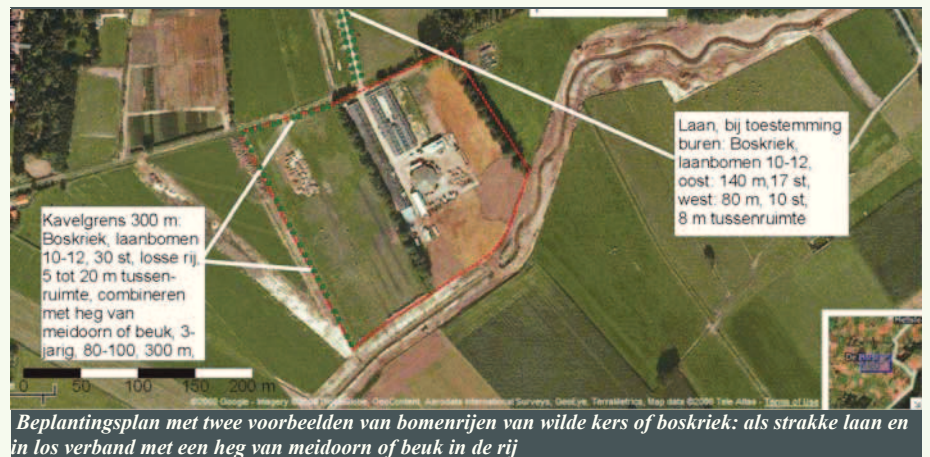
Paardenvoorzieningen kaal in het landschap; bomen zouden de gebouwen fraai kunnen inpassen en het dal nog kunnen accentueren

Deze boom past het stalletje perfect in in het landschap

Plaats:

- Langs kavelgrenzen (overleggen met buren, anders voldoende afstand (>2 m) houden), bomen beschermen met boomkorf of raster op afstand > 1 m. Bij voorkeur aansluiten op bestaande beplanting. In de Groesbeekse situatie is langs kavelgrenzen doorgaans een losse, wat informele structuur van de beplanting meer passend langs kavelranden, ook te combineren met heg of haag
- Als laan, bijvoorbeeld de oprijlaan van een huis of bedrijf. In dergelijke gevallen kan een regelmatig plantverband mooier zijn
- Losse bomen kunnen ook vrijstaand in de wei of bij bebouwing; ook hier is bescherming van de boom van groot belang

Geschiede soorten:

Speciaal aanbevolen: kers of boskriek, ook als hoogstam gekweekte vorm (cultivar); ook goed mogelijk: eik, es (mits op goede grond), linde, beuk, haagbeuk, berk, walnoot, andere hoogstamfruitbomen. Eik, es en linde kunnen ook als knotboom beheerd worden. Hoogstamfruitbomen (appel, peer) hebben veel onderhoud nodig en kunnen insecten aantrekken op rottend fruit. Kersen bloeien prachtig, maar de vruchten worden zonder tegenmaatregelen door vogels opgegeten.

Aanleg:

- Vrijstaande bomen en bomen in lanen dienen bij voorkeur geplant te worden als "laanboom", met een stamomtrek van bijvoorbeeld 10-12 cm en een boompaal, in de meeste gevallen ook een boomkorf om vraat door de paarden te voorkomen. Bij gebruik van een boomkorf is het veelal nog nodig om vraat aan de takken te voorkomen met een schrikdraadraster, vooral bij grote paarden. Sommige eigenaars geven de voorkeur aan een hek om de boom (bijvoorbeeld van 3 x 3 m, maar dit kost meer onderhoud, ook aan gras en ruigte om de boom.
- Afhankelijk van de soort dienen de bomen geplant te worden met minimaal 5 tot 10, soms 12 m tussenruimte. Vooral walnoten hebben veel ruimte nodig om uit te kunnen groeien tot een mooie boom.
- Bij aanleg van een groenstrook kan gebruik gemaakt worden van kleine boompjes (bosplantsoen, bijv. 80-120 cm hoog). Daaruit kunnen dan na bijvoorbeeld 6 tot 10 jaar "overstaanders" worden geselecteerd tot doorgroeiende bomen. De rest wordt dan afgezet als hakhout.

Beheer:

- Het belangrijkste is het voorkómen van vraat.
- Verder moet gezorgd worden voor het aanslaan in de jeugdfase. Voor het goed laten aanslaan is het weghouden van onkruid rondom de boom van belang vanwege vochtconcurrentie. In een korte periode van droogte is water geven in het eerste jaar zinvol. Bemesting met paardenmest geeft een goed vochthoudende bodem, maar is later vaak aanleiding tot verrijking met brandnetels en distels.
- Vormsnoei kan nuttig zijn
- De meeste bomen kunnen beheerd worden als knotboom. Alleen de beuk is gevoelig voor inrotten en zal daardoor vaak sterven. Knotten moet regelmatig herhaald worden om uitscheuren van takken te voorkomen. Snel groeiende bomen moeten vaker geknot worden dan langzaam groeiende soorten. Als regel kan gelden: knotten als sommige takken op 1 m van de stam dikker zijn dan 8 cm

Groesbeek

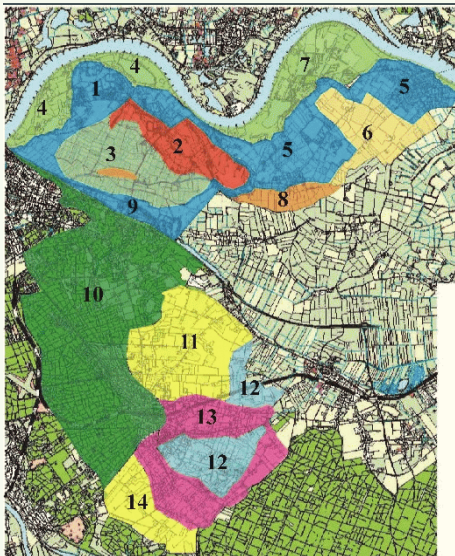
Het lage midden en de beekdalen van het bekken van Groesbeek: bomen en bomenrijen

Dit deelgebied (12 op het kaartje) bestaat uit de omgeving van de Bruuk, het Schildbroek en de beekdalen van de beken Groesbeek, Hulschbeek, Drulse Beek en Leigraaf. Het zijn natte gebieden met daardoor een eigen soortkeuze.

Bomenrijen en singels van els en grauwe en geoorde wilg

Doelen:

- beschutting voor de paarden tegen regen en zon
- fraaie en gebiedseigen uitstraling, inpassing in het landschap, accentuering van beken
- natuur (vogels, amfibieën, vlinders, kleine zoogdieren)

Deelgebieden van het landschapswikkelingsplan

Uitgegroeid stukje elzensingel; fruitboom in de wei afgestorven, ondanks boomkorf

Karakteristieke beplanting langs slootjes in de omgeving van de Bruuk: struikvormige Geoorde wilgen (achtergrond) en enkele elzen (linksvoor)

schildbroek e.o.

schildwallen

- * schildwal 2m breed met lage strook
- * schildwal 2m breed met natte hooilandstrook
- * schildwal 2m breed met hooilandstrook en knotelzen
- * schildwal 3m breed tussen hooilandstrook en natte singel

Het kwartet van landschapselementen: kersenring

Plaats:

- Langs sloten en beken of kavelgrenzen (zo nodig overleggen met buren, anders voldoende afstand (>2 m) houden), bomen beschermen met boomkorf of raster op afstand > 1 m. Bij voorkeur aansluiten op bestaande beplanting. In de Groesbeekse situatie is langs kavelgrenzen doorgaans een losse, wat informele structuur van de beplanting gebruikelijk (zie de foto's)
- Losse bomen liggen niet zo voor de hand; ze zouden beschouwd kunnen worden als een heel korte rij. Meestal in deze natte gebieden kunnen ook vrijstaand in de wei of bij bebouwing; ook hier is bescherming van de boom van groot belang

Beplantingsplan met voorbeeld van rij elzen langs het schouwpad van de Groesbeek

schildbroek e.o.
schildwallen

- * schildwal 2m breed met lage strook
- * schildwal 2m breed met natte hooilandstrook
- * schildwal 2m breed met hooilandstrook en knotelzen
- * **schildwal 3m breed tussen hooilandstrook en natte singel**

Het kwartet van landschapselementen: schildwallen, hier met grauwe en geoorde wilg

Jonge elzen langs een paardenwei langs de Leijgraaf; op de achtergrond uitgegroeide elzen

Geschikte soorten:

Speciaal aanbevolen: zwarte els en geoorde of grauwe wilg. De elzen worden traditioneel geknot (hoog) of gehakt (laag), waarna ze gemakkelijk weer uitlopen en uiteraard een karakteristieke vorm krijgen. Ook de wilgen werden vaak periodiek teruggehakt. Geoorde en grauwe wilg zijn soorten van relatief voedselarme omstandigheden en ze blijven daardoor struikvormig. Andere wilgensoorten vormen meestal grote bomen en groeien veel harder; let hierop bij aanschaf! Van nature komen deze wilgensoorten voor in beekdalen en kwelgebieden en vormen een karakteristiek patroon van min of meer verspreide bolvormige struiken. Elzen staan doorgaans (ook van nature door gelijktijdige kieming op de waterlijn) meer in een rij.

Aanleg:

- Deze soorten kunnen als 2-jarige kleine boompjes (bosplantsoen) geplant worden. bijvoorbeeld 80-120 cm hoog. De elzen met een meter tussenruimte, de wilgen in variabel plantverband, bijvoorbeeld in groepjes van 3 met minimaal ca. 5 m tussenruimte. Ruim uitrasteren is nodig om vraat door de paarden te voorkomen.

Beheer:

- Het belangrijkste is het voorkómen van vraat: uitrasteren is zonder meer nodig.
- Verder moet gezorgd worden voor het aanslaan in de jeugdfase. Voor het goed laten aanslaan is het weghouden van onkruid rondom de boompjes van belang vanwege vochtconcurrentie; verder kan overwoekering optreden door gras, bramen en ruigte, zoals haagwinde.
- Elzen kunnen worden geknot of gehakt of doorgroeien tot opgaande boom.
- Wilgen kunnen worden gehakt als ze te groot worden of spontaan doorgroeien tot grote struik.
- Knotten en afzetten moet regelmatig herhaald worden om uitscheuren van takken te voorkomen. Snel groeiende bomen, zoals de els, moeten vaker geknot worden dan langzaam groeiende soorten. Als regel kan gelden: knotten als sommige takken op 1 m van de stam dikker zijn dan 8 cm. Dit zal voor de els meestal na 4 à 5 jaar zijn.

Groesbeek

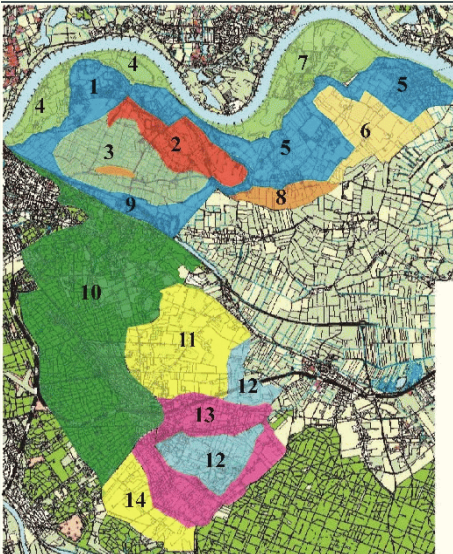
De hellingen, in het lage midden en de kring van lintbebouwingen: heggen, (struweel)hagen en gevlochten heggen

Deze deelgebieden bestaan uit de hellingen en de laagten en verder uit de dekzandruggen en beekdalen in het bekken. Het gaat verder om de linten van bebouwingen tussen Groesbeek en Breedeweg, Groesbeek en De Horst en het Lage Wald (deelgebieden 10, 11, 12, 13 en 14).

Het zijn vruchtbare, maar soms wat droge gebieden. Naar de beekdalen van de Groesbeek en de Leigraaf toe wordt het natter.

Doelen:

- perceelscheiding
- begrenzing paardenbak
- fraaie en gebiedseigen uitstraling, inpassing in het landschap
- natuur (vogels, vlinders, kleine dieren)

Deelgebieden van het landschapontwikkelingsplan

Een heg zou hier de wirwar aan afscheidingen fraai kunnen doorbreken

Strak geschoren heg langs ponyweide: fraaie en gebiedseigen uitstraling

Plaats:

Aaneengesloten lengtes van uitgroeiende hagen sluiten het landschap af en moeten niet worden toegepast in landschappen met mooie uitzichten! Daar liever hier en daar een boom laten doorgroeien; die is ook geschikt als zangpost voor vogels.

- Langs kavelgrenzen (overleggen met burens, anders voldoende afstand (ca. 1 m bij een geschoren heg, 2 m bij een uitgroeiende haag) jonge boompjes en niet-stekelige struiken beschermen, bij intensieve beweiding stekelige struiken ook
- Om een paardenbak: ca. 1,20 m hoog of hoger
- Bij bebouwing: als heg of haag
- rond opslagruimte

Geschikte soorten:

Speciaal aanbevolen: meidoorn, beuk, haagbeuk, evt. menging met andere soorten, zoals sleedoorn, hondsroos, gelderse roos, kornoelje, hulst, hazelaar, etc. Vlier is ongeschikt: hij groeit te hard en vormt geen mooie heg. De meeste soorten zijn enigszins schaduwbestendig; meidoorn is een flinke groeier en moet in een geschoren heg vaak 2 x per seizoen geknipt worden. Beuk kan met 1 x per jaar volstaan en behoudt 's winters een deel van zijn blad.

de hellingen

groeshagen

- * walleitje met lage haag en pad
- * walleitje met hoge haag en pad
- * wandelgraft met enkele overstaanders en pad
- * wandeldrift met lage haag en graft

Het kwartet van landschapselementen uit het landschapsontwikkelingsplan: groeshagen

Beplantingsplan met voorbeeld van een heg van meidoorn of beuk gecombineerd met een rij bomen

Aanleg:

Goede aanleg is van groot belang voor de ontwikkeling van de heg: grondbewerking, goed plantmateriaal en zorgvuldig planten. Vooral voor meidoorn is het van belang om struikjes van autochtone herkomst te gebruiken (firma Bronnen). Dit verkleint de kans op uitbraak van de ziekte bacterievuur. Voor alle soorten heggen is 4 struiken/meter een goed maat. Men kan ook besluiten een dubbele verspringende rij (20-40 cm ruimte tussen de rijen) aan te planten. Gebruik dan in totaal 5 struiken/meter.

Verwijder geen oude heg om er een nieuwe voor in de plaats te zetten want oude heggen zijn vaak mooi gevormd en natuurrijk. Beter is ze op te knappen en aan te laten sluiten bij de nieuw aan te leggen heggen.

Beheer

Het onderhoud en beheer van heggen hangt van het type af:

Lage heg:

Tweemaal per jaar (eind mei, eind september) driezijdig (zijanten + top) snoeien. Zorg voor voldoende ruime afmetingen: minimaal 1 meter breed en 1,2 meter hoog. Als het nuttig is in verband met zicht of beschutting kan de heg ook hoger gesnoeid worden. Het snoeiafval, ook rond weilanden, afvoeren om verrijking van de randen te voorkomen.

Struweelheg:

Een struweelheg is een hoge doorgesnoeide heg. Een lage, niet gesnoeide heg groeit vanzelf uit tot een struweelheg. Meidoorn is vooral geschikt als struweelheg, soorten als beuk en veldesdoorn niet, omdat ze uitgroeien tot bomen. Om ruimte te besparen kan een struweelheg aan één zijde jaarlijks gesnoeid worden. Naast het mooie beeld en de beschutting heeft een struweel als groot voordeel dat de heg uitbundig kan bloeien en bessen vormen. Een lage, jaarlijks geknipte heg kan dit niet. Meerdere soorten in een heg komen daarom ook beter tot hun recht in een struweelheg. Een struweel dient eens in de 25-30 jaar vlak boven de grond afgezaagd te worden om de heg vitaal te houden.

Vlechthege:

Een gevlochten heg is erg dicht en ondoordringbaar. Vrijwel iedere heg kan gevlochten worden. Jonge heggen worden pas na 5-8 jaar voor het eerst gevlochten. Tot die tijd moet de heg in lengte kunnen groeien en indien nodig alleen aan de zijanten gesnoeid worden. Een gevlochten heg wordt als een lage heg onderhouden (minimale maten 1 meter breed en 1,2 meter hoog). Als men dat wil kan men de gevlochten heg tot struweel laten uitgroeien. Vlechten gebeurt, afhankelijk van de stijl, eens in de 6-25 jaar.

Uitgegroeide haag van meidoorn als afscheiding in het weiland